

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ

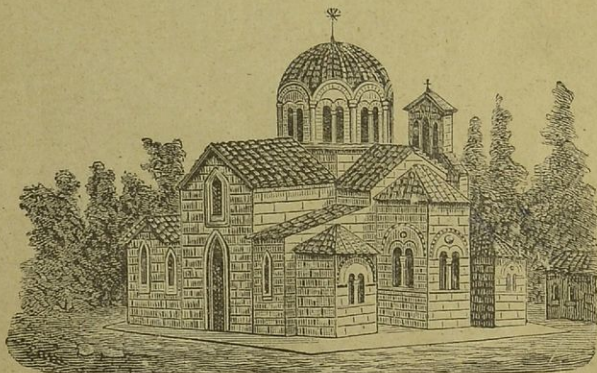
Καθηγητοῦ τῶν Θεολογικῶν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείῳ τῆς Δημ.
Ἑκπαιδεύσεως καὶ ἐν τοῖς Διδασκαλείοις τῆς Φιλεκπ. Ἑταιρείας.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1913
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
1913

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ

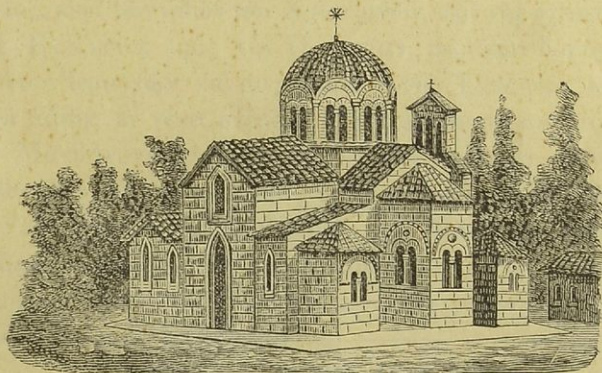
Καθηγητοῦ τῶν Θεολογικῶν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείῳ τῆς Δημ.
Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐν τοῖς Διδασκαλείοις τῆς Φιλελλ. Ἐταιρείας.

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ 1 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1913
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
1913

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ "ΑΥΓΗΣ", ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία ἐξετάζει τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἥτοι τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 33 μ. Χ., ὅτε ἰδρύθη ἡ πρώτη μεγάλη χριστιανικὴ κοινότης ἐν Ἱεροσολύμοις, μέχρι τῆς σήμερον.

Πραγματεύεται, δηλαδή, περὶ τῆς ἰδρύσεως καὶ ἐξάπλωσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ, περὶ τῆς διαμορφώσεως τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας, διοικήσεως καὶ λατρείας, περὶ τῶν ἡθῶν τῶν Χριστιανῶν, περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὴν Πολιτείαν, περὶ τῶν διαπρεψάντων ἱεραρχῶν καὶ συγγραφέων τῆς Ἐκκλησίας καὶ περὶ πάσης ἐν γένει σχέσεως τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου.

Μανθάνοντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, δυνάμεθα νὰ κατανοήσωμεν καὶ ἐκτιμήσωμεν τὴν σύγχρονον κατάστασιν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ βλέποντες πόσοι ἄνθρωποι προσέφεραν τὰς δυνάμεις των καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των χάριν τῆς Ἐκκλησίας, λαμβάνομεν παράδειγμα διδακτικὸν πρὸς μίμησιν.

**1) Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἐπιφοίτησις
τοῦ ἁγίου Πνεύματος.**

Οἱ Ἑβραῖοι μεταξὺ τῶν μεγάλων ἑορτῶν τῶν εἶχον καὶ τὴν ἑορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, τὴν ὁποίαν ἐώρταζον πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα, ὡς εὐχαριστήριον ἡμέραν πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς καὶ τὸν θερισμόν. Κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν λοιπὸν τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος (33 μ. Χ.), ἐνῶ οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἦσαν συνηθροισμένοι εἰς τινα οἰκίαν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ προσηύχοντο, ἠκούσθη αἴφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος παρόμοιος πρὸς τὸν ἦχον σφοδροῦ ἀνέμου καὶ ἐπλήρωσε τὴν οἰκίαν ἔνθα προσηύχοντο, ἐπὶ ἐνὸς δ' ἐκάστου τῶν μαθητῶν ἐκάθισεν ὡς γλῶσσα ἐκ πυρός· τότε πάντες ἐπληρώθησαν ὑπὸ Πνεύματος Ἁγίου καὶ ἤρχισαν νὰ λαλοῦν ξένας γλῶσσας. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἱεροσολύμων, ὅταν ἤκουσαν τὸν γενόμενον θόρυβον, ἤλθον πρὸς τὸ μέρος ἔνθα ἠκούσθη ἡ βοή, καὶ μετ' ἐκπλήξεως μεγάλης εἶδον τοὺς μαθητὰς νὰ ὁμιλοῦν διαφόρους ξένας γλῶσσας καὶ ἐθαύμαζον. Ἐκ τούτου λαβὼν ἀφορμὴν ὁ ἀπόστολος Πέτρος ἐξεφώνησε θαυμάσιον λόγον, διὰ τοῦ ὁποίου κατέδειξεν ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀποροῦν διὰ τὰ γενόμενα, διότι τὸ Ἅγιον

Πνεῦμα κατήλθε καὶ ἐφώτισε τοὺς μαθητάς· ἐξακολουθῶν δ' ὁ Πέτρος ὠμίλησε περὶ τοῦ ἀδίκου θανάτου τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς θαυμασίας αὐτοῦ ἀναστάσεως, καὶ διεβεβαίωσεν ὅτι μόνον ὁ πιστεύων εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν θά σωθῇ. Ὁ ἔξοχος οὗτος λόγος τοῦ ἀποστόλου Πέτρου τόσον μεγάλην ἐντύπωσιν προδξένησεν εἰς τοὺς ἀκροατάς του, ὥστε τρισχίλιοι ἐξ αὐτῶν ἐγένοντο Χριστιανοὶ βαπτισθέντες, καὶ οὕτως ἰδρύθη ἡ πρώτη μεγάλη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία.

Εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ἐορτάζομεν τὴν ἐορτὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῇ, πεντήκοντα ἡμέρας μετὰ τὸ Πάσχα, τὴν δ' ἐπομένην Δευτέραν ἐορτάζομεν τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον κατήλθεν ἐπὶ τοὺς Ἀποστόλους κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν.

Ἀπολυτίκιον τῆς Πεντηκοστῆς. «Εὐλογητὸς εἰ, Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πανσόφους τοὺς ἁλεις ἀναδείξας, καταπέμφας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ δι' αὐτῶν τὴν οἰκουμένην σαγηνεύσας. Φιλάνθρωπε δόξα σοι».

Ἑρμηνεία τοῦ ἀπολυτικίου: Ἄς εἰσαι εὐλογητός, σὺ Χριστέ, Θεὸς ἡμῶν, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔστειλες εἰς τοὺς Ἀποστόλους τὸ ἅγιον Πνεῦμά σου, κατέστησες αὐτοὺς πανσόφους, ἂν καὶ πρότερον ἦσαν ἄπλοι ἁλεις. Ἀφοῦ δὲ ἐφωτίσθησαν, ἐκήρυξαν πανταχοῦ τὴν θεῖαν διδασκαλίαν σου, οὕτω δὲ δι' αὐτῶν (διὰ τοῦ κηρύγματός των καὶ τῶν θαυμάτων των) ἐσαγγήνευσες, ἐνεθουσίασες, ὦ Χριστέ, ὅλον τὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ἐθαύμασε καὶ προθύμως ἐδέχθη τὴν διδασκαλίαν σου καὶ οὕτως ἐσώθη. Δόξα εἰς σέ, ὦ φιλάνθρωπε Χριστέ.

2) Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία· ὁ βίος τῶν
 πρώτων Χριστιανῶν· ἐκλογὴ διακόνων· ὁ
 πρωτομάρτυς Στέφανος· ὁ Φίλιππος.

Ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐν Ἱεροσολύμοις
 ἡῤῥε, χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ἡμέρας εἰς
 ἡμέραν. Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἤκουον μετὰ μεγίστου σε-
 βασμοῦ τὰ κηρύγματα τῶν Ἀποστόλων, συμπροσηύχοντο,
 καὶ ἐτέλουν τακτικώτατα τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν. Τόσον
 ἠγαπημένοι ἦσαν μεταξύ των, ὥστε πάντες εἶχον τὰς αὐ-
 τὰς σκέψεις καὶ τὰ αὐτὰ συναισθήματα, ὅσοι δ' ἐξ αὐτῶν
 εἶχον περιουσίαν τινά, παρέδιδον αὐτὴν εἰς τοὺς Ἀποστό-
 λους, οἱ ὅποιοι ἐμοίραζον χρήματα εἰς τοὺς πτωχοτέρους,
 καὶ ἐφρόντιζον διὰ παροχὴν τροφῆς εἰς τὰς χήρας καὶ τὰ
 ὀρφανά. Ἐπειδὴ οἱ Ἀπόστολοι ἤθελον νὰ ἀσχολῶνται
 ἀποκλειστικῶς μὲ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, συνέστη-
 σαν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἐκλέξουν ἑπτὰ ἀνδρας ἐκλε-
 κτούς, οἱ ὅποιοι νὰ φροντίζουν διὰ τὴν διατροφήν τῶν χη-
 ρῶν, καὶ τότε ἐξελέγησαν οἱ ἑπτὰ διάκονοι, μεταξύ των
 ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Στέφανος, ἀνὴρ πλήρης πίστεως καὶ
 θείου ζήλου.

Οἱ Ἑβραῖοι ὅμως ἔβλεπον μετὰ φόβου τὴν ταχείαν
 αὐξήσιν τῶν Χριστιανῶν, καὶ μετὰ φθόνου τὴν μεγάλην
 ἀγάπην μεταξύ των, διὰ τοῦτο ἤρχισαν ταχέως νὰ κα-
 ταδιώκουν τοὺς Χριστιανούς. Πρῶτον θῦμα τοῦ διωγμοῦ
 τούτου ἔπεσεν ὁ Στέφανος, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε λιθοβοληθεὶς

καὶ παρακαλῶν τὸν Θεὸν νὰ μὴ καταλογίσῃ εἰς τοὺς φωνεῖς τοῦ τὴν ἁμαρτίαν ταύτην (36 μ. Χ.). Ἐπειδὴ ὁ Στέφανος εἶναι ὁ πρῶτος μετὰ Χριστὸν Χριστιανός, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε μαρτυρικὸν θάνατον, λέγεται πρωτομάρτυς, ἡ δὲ μνήμη τοῦ ἐορτάζεται εἰς τὰς 27 Δεκεμβρίου, εὐθὺς μετὰ τὰ Χριστούγεννα.

Τὸ μαρτύριον τοῦ Στεφάνου ἐπηκολούθησε μέγας διωγμὸς κατὰ τῶν Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ἠναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἐκ τῶν Ἱεροσολύμων καὶ νὰ διασπαροῦν εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Παλαιστίνης. Οἱ Ἀπόστολοι ὅμως ἔμειναν εἰς Ἱεροσόλυμα. Μεταξὺ τῶν φυγόντων ἔξ Ἱεροσολύμων ἦτο καὶ ὁ διάκονος Φιλίππος, ὁ ὁποῖος ἐκήρυττε τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐτέλει πολλὰ θαύματα εἰς τὴν Σαμάρειαν καὶ ἐκείθεν εἰς διαφόρους ἄλλας πόλεις. Ἡ μνήμη τοῦ διακόνου Φιλίππου τελεῖται εἰς τὰς 14 Νοεμβρίου.

3) Ὁ Παῦλος αἰ σπουδαί του· ὁ Παῦλος ἀπὸ σφοδροτάτου διώκτου καθίσταται θερμότατος κήρυξ τῆς νέας Θρησκείας· Ὁ Παῦλος κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον ἐν Συρίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κύπρῳ· ἴδρυσίς Ἐκκλησιῶν.

Μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι σφοδρότατα κατεδίωκον τοὺς Χριστιανούς, ἦτο καὶ νεανίας τις καλούμενος Σαούλ, ὁ ὁποῖος ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὸν λιθοβολισμὸν ἐναντίον τοῦ Στεφάνου, καὶ ἀναζητῶν πανταχοῦ τοὺς Χριστιανούς ἔσυρεν αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν. Κατή-

γετο δ' ὁ Σαοὺλ ἐκ Ταρσοῦ, πόλεως τῆς Κιλικίας, ἐν Ἀσίᾳ, καὶ ἦτο μαθητῆς τοῦ σοφοῦ νομοδιδασκάλου Γαμαλιήλ, παρὰ τοῦ ὁποίου εἶχε διδαχθῆ λεπτομερῶς τὰ τῆς Ἰουδαϊκῆς Θρησκείας, τὰς διατάξεις τῆς ὁποίας πάσας ἐτήρει ἀκριβέστατα· ἀπέζη δ' ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ σκηνοποιοῦ, ἦτοι κατεσκεύαζε σκηνάς. Τόσῃν μανίαν εἶχεν ὁ Σαοὺλ κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὥστε μίαν ἡμέραν ἦλθε πρὸς τὸν ἀρχιερέα εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ἄδειαν καὶ τὴν ὑποστήριξιν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν τῆς Συρίας Δαμασκὸν καὶ ἀφοῦ συλλάβῃ τοὺς ἐκεῖ Χριστιανούς νὰ ὀδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἐνῷ δὲ ὁ Σαοὺλ ἐπλησίαζεν εἰς Δαμασκόν, αἴφνης ἐφώτισεν αὐτὸν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ταραχθεὶς ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσε δὲ φωνήν, ἡ ὁποία ἔλεγεν εἰς αὐτόν: «Σαοὺλ, Σαοὺλ τί με διώκεις;»· ἀμέσως ἠρώτησε ποίος εἶναι ὁ ὁμιλῶν καὶ ἤκουσε πάλιν τὴν αὐτὴν φωνὴν λέγουσαν πρὸς αὐτόν «ἐγὼ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις». Ἐντρομος τότε ἔρωτᾷ ὁ Σαοὺλ τί πρέπει νὰ πράξῃ καὶ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς αὐτόν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Δαμασκὸν καὶ ἐκεῖ θὰ μάθῃ τοῦτο. Οἱ συνοδοὶ τοῦ Σαοὺλ ἔμειναν ἐμβρόντητοι, διότι ἤκουον μὲν τὴν φωνὴν τοῦ Κυρίου, οὐδένα δὲ ἔβλεπον. Ὁ Σαοὺλ τότε ἠγέρθη, καὶ ἐνῷ οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἀνοικτοί, οὐδένα ἔβλεπε, μόνον δὲ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν συνοδῶν του κατῴρθωσε νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Δαμασκὸν, ἔνθα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὔτε ἔβλεπεν, οὔτε ἔφαγε καὶ ἔπιε τι. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας Χριστιανός τις κατοικῶν εἰς Δαμασκόν, ὀνομαζόμενος Ἀνανίας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ἦλθε πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ ἔθε-

σεν ἐπ' αὐτοῦ τὰς χεῖράς του, τότε δὲ ἀμέσως ὁ Σαοὺλ ἠδύνατο πάλιν νὰ βλέπη· ἀμέσως ἐβαπτίσθη καὶ ἀπὸ σφοδροτάτου διώκτου τοῦ Χριστιανισμοῦ καθίσταται θερμότατος ὁπαδὸς καὶ κήρυξ τῆς νέας Θρησκείας, ὁ ἀπόστολος Παῦλος.

Οἱ Ἑβραῖοι τῆς Δαμασκοῦ, μόλις ἔμαθον ὅτι ὁ Παῦλος ἔγεινε Χριστιανός, ἐζήτουν εὐκαιρίαν νὰ τὸν φονεύσουν, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος ἠναγκάσθη ἐν καιρῷ νυκτὸς νὰ φύγῃ ἐκ Δαμασκοῦ καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ οἱ Ἰουδαῖοι τὸν κατεδίωκον καὶ διὰ τοῦτο ἔφυγεν ἐκεῖθεν καὶ ἦλθεν εἰς ἄλλην πόλιν τῆς Παλαιστίνης, τὴν Καισάρειαν, καὶ κατόπιν εἰς τὴν πατρίδα του Ταρσόν. Ἐκ Ταρσοῦ παρέλαβεν αὐτὸν ὁ Βαρνάβας καὶ ἦλθον μαζί· εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Συρίας Ἀντιόχειαν, διὰ νὰ διδάξουν τοὺς μαθητάς, οἱ ὅποιοι διὰ πρώτην φοράν ὠνομάσθησαν ἐκεῖ Χριστιανοί. Ἀφ' οὗ δ' ὁ Παῦλος ἔμεινεν ἐπὶ τινα χρόνον εἰς Ἀντιόχειαν καὶ ἄλλας πόλεις τῆς Συρίας, ἦλθεν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς νήσου Κύπρου, ἔνθα, εἰς τὴν πόλιν Πάφον, καὶ ὁ ἀνθύπατος Σέργιος Παῦλος ἔγεινε Χριστιανός. Ὁ Παῦλος ἦλθε κατόπιν εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, πανταχοῦ δ' ἔνθα ἐκήρυττε, παρ' ὅλην τὴν ἀντίδρασιν, τὴν ὁποίαν εὕρισκεν ἐκ μέρους τῶν Ἑβραίων, ἱδρυνεν Ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ηὔξανον.

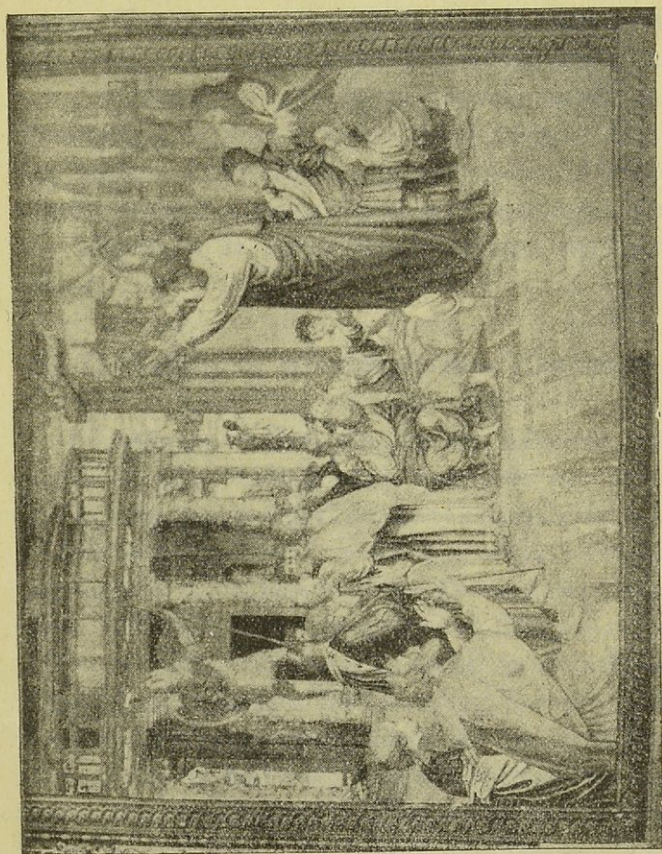
4 Ὁ Παῦλος ἰδρύει ἐν Φιλίπποις, Θεσσαλονίκη καὶ Βεροία Ἐκκλησίας.

Ἐνῷ ὁ ἀπόστολος Παῦλος εὐρίσκειτο ἐν Τρωάδι, κατὰ θεῖαν παραγγελίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἔλθῃ εἰς Μακεδονίαν, διὰ νὰ κηρύξῃ τὸ εὐαγγέλιον. Ὁ Παῦλος ἀνεχώρησεν ἀμέσως μετὰ τῶν συνοδῶν του καὶ μετ' ὀλίγον ἔφθασεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πόλιν τῶν Φιλίππων τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία εἶναι πλεον πόλις τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου ἐξῆλθεν ὁ Παῦλος μετὰ τῶν ὁπαδῶν του ἔξω τῆς πόλεως, πλησίον τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ, διὰ νὰ προσευχηθῇ, καὶ ἐκεῖ εὗρεν ὄμιλον γυναικῶν, πρὸς τὰς ὁποίας ἤρχισε νὰ κηρύττῃ· πεισθεῖσα δ' εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου ἐβαπτίσθη μεθ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας της γυνή τις, ὀνομαζομένη Λυδία, ἡ πρώτη Εὐρωπαία, ἡ ὁποία ἔγεινε Χριστιανή. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Παῦλος καὶ ὁ μαθητής του Σίλας ἐθαυματούργησαν, ἐκίνησαν τὸν φθόνον τῶν Ἑβραίων, καὶ διὰ τοῦτο ἐδάρησαν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν φυλακὴν· ἀλλὰ κατὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐνῷ ὁ Παῦλος καὶ οἱ σύντροφοί του προσηύχοντο, ἔγεινε μέγας σεισμός, ἕνεκα τοῦ ὁποίου κατέρρευsen ἡ φυλακὴ ἐκ θεμελίων καὶ ἐλύθησαν τὰ δεσμὰ τῶν δεσμίων. Ὁ δεσμοφύλαξ τότε, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ὅτι ἔφυγαν οἱ φυλακισμένοι, ἤθελε ν' αὐτοκτονήσῃ, φοβούμενος τιμωρίαν, ἀλλὰ παρουσιάσθη πρὸς αὐτὸν ὁ Παῦλος καὶ τὸν διεβεβαίωσεν ὅτι οὐδεὶς ἔφυγε· τότε ὁ δεσμοφύλαξ ἐθαύμασε διὰ τὰ γινόμενα, ἐνόησε τὴν θεῖαν δύναμιν τοῦ Παύλου καὶ

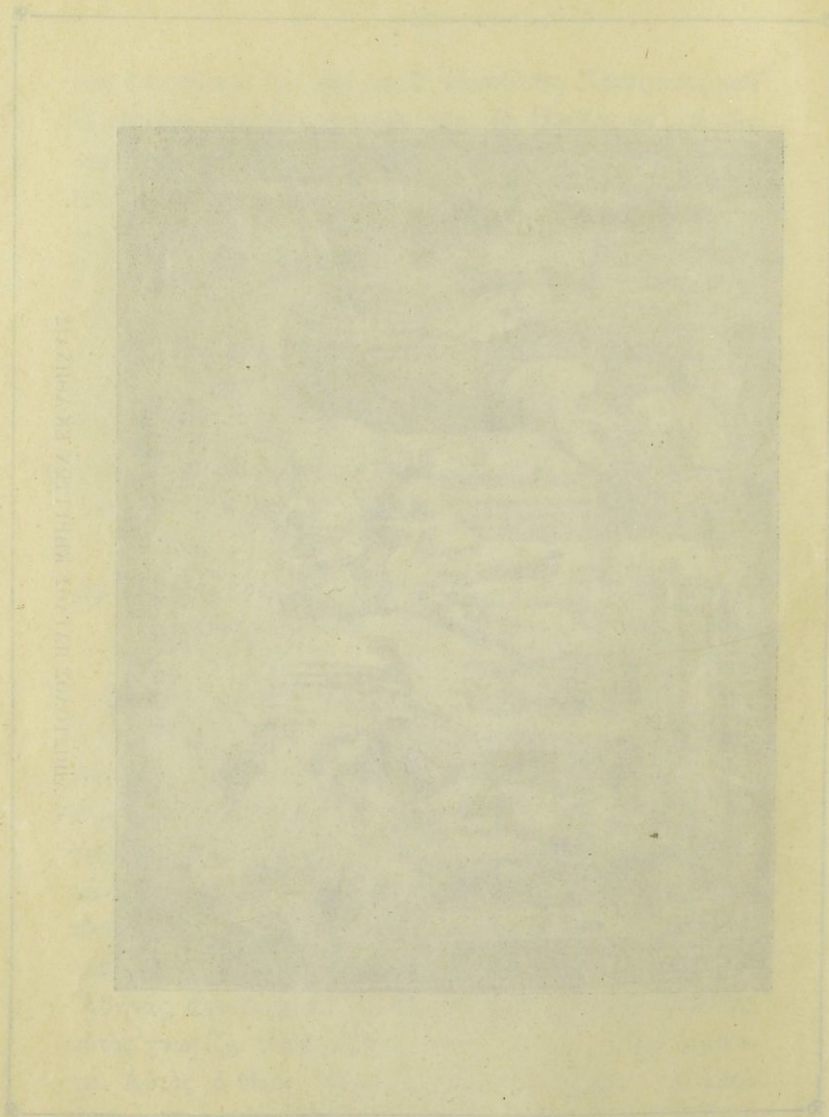
τῶν συντροφῶν του, ἀμέσως δ' ἐβαπτίσθη Χριστιανὸς μεθ' ὁλοκλήρου τῆς οἰκογενείας του. Ὁ Παῦλος καὶ οἱ σύντροφοί του ἐλευθερωθέντες ἔφυγον ἐκ Φιλίππων καὶ ἤλθον εἰς Θεσσαλονίκην, ἔνθα ὁ Παῦλος ἐκήρυττε περὶ Χριστοῦ ἐπὶ τρία Σάββατα εἰς τὰς συναγωγὰς. Τινὲς εἰδωλολάτραι καὶ ὀλίγοι Ἑβραῖοι ἐπίστευσαν, ἀλλ' ὁ πολὺς ὄχλος ἐζήτει εὐκαιρίαν νὰ ἐπιτεθῇ ἐναντίον τῶν μαθητῶν, οἱ ὅποιοι κατέφυγον εἰς Βέροϊαν ἔνθα πολλοὶ ἐπίστευσαν. Ἀλλὰ μόλις οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσσαλονίκης ἔμαθον ὅτι ὁ Παῦλος μετὰ τοῦ Σίλα εὕρισκοντο εἰς Βέροϊαν, ἤλθον ἐκεῖ καὶ ἠρέθισαν τὸν ὄχλον ἐναντίον των, καὶ τότε ἠναγκάσθη ὁ Παῦλος νὰ ἔλθῃ ἐσπευσμένως εἰς Ἀθήνας.

5) Ὁ Παῦλος ἐν Ἀθήναις κηρύττει περὶ τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ. Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης.

Ὁ Παῦλος, ὅτε ἤλθεν εἰς Ἀθήνας, ἐλυπαίτο πολὺ διότι ἔβλεπε τὴν πόλιν πλήρη βωμῶν καὶ εἰδώλων· τακτικῶς δ' ἤρχετο εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἑβραίων καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἐκήρυττε περὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἐκ περιεργείας ὠθούμενοι διάφοροι φιλόσοφοι ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Ἀρείου Πάγου, πλησίον τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ Παῦλος συγκατετέθη καὶ λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τινος βωμοῦ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἄγνωστον Θεόν, εἶπεν ὅτι αὐτὸς γνωρίζει τὸν ἄγνωστον Θεόν, τὸν ὁποῖον καὶ κηρύττει. Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον καὶ εἶναι πανταχοῦ παρὼν· αὐτὸς ὁ Θεὸς ζητεῖ παρὰ τῶν ἀνθρώ-

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ ΚΗΡΥΣΣΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

πων μετάνοιαν, διότι εἰς ὠρισμένην ἡμέραν θὰ κρίνῃ τὸν κόσμον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸν ὁποῖον ἀνέστησεν ἐκ νεκρῶν. Ἐκ τῶν ἀκροατῶν τοῦ Παύλου ἄλλοι μὲν ἐχλεύαζον αὐτόν, ἄλλοι δὲ ἤθελον πάλιν νὰ τὸν ἀκούσουν, ἐλάχιστοι δ' ἐπίστευσαν, μεταξὺ τῶν ὁποίων Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης καὶ γυνή τις ὀνομαζομένη Δάμαρις. Ἐπειδὴ δ' ὁ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης εἶναι ὁ πρῶτος Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος ἔγινε Χριστιανός, θεωρεῖται ὁ πολιούχος ἅγιος τῶν Ἀθηνῶν, ἡ δὲ μνήμη του ἑορτάζεται τὴν τρίτην Ὀκτωβρίου.

6) Ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ ἰδρύει Ἐκκλησίαν.

Ἐξ Ἀθηνῶν ὁ Παῦλος ἦλθεν εἰς Κόρινθον, ἔνθα ἔμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν ζεύγους ὁμοτέχνων του, σκηνοποιῶν ἐξ Ἰταλίας, τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ συνειργάζετο. Κατὰ τὰ σάββατα ἐκήρυττε τακτικῶς εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἑβραίων, κατ' ἀρχὰς μόνος, βραδύτερον βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ Σίλα καὶ τοῦ Τιμοθέου, οἱ ὁποῖοι ἦλθον ἐκεῖ ταχέως ἐκ Μακεδονίας. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἀπεδέχοντο τὸ κήρυγμά του, τοῦναντίον ἀντέλεγον καὶ ὕβριζον αὐτόν, ἀπεφάσισε κατόπιν ὁράματος τὸ ὁποῖον εἶδε, νὰ ἀρχίσῃ κηρύττων πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ εἰδωλολάτραις καὶ διὰ τοῦτο ἔμεινεν ἐπὶ ἐν καὶ ἡμισυ ἔτος ἐκεῖ. Οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Κορίνθου κατηγόρησαν τότε τὸν Παῦλον πρὸ τοῦ ἀνθυπάτου τῆς Ἀχαΐας Γαλλίωνος ὅτι διαστρέφει τὴν Ἰουδαϊκὴν Θρησκείαν· ἀλλ' ὁ Γαλλίων δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο.

Ὁ Παῦλος, ἀφοῦ παρέμεινεν ὀλίγον ἔτι εἰς τὴν Κόρινθον, ἔφυγεν ἐκεῖθεν μετὰ τοῦ Ἀκύλα καὶ τῆς Πρισκίλλης διὰ τὴν Ἐφεσον. Κατὰ τὴν διαμονήν του ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ ἔγραψε τὰς δύο πρώτας αὐτοῦ ἐπιστολάς πρὸς Θεσσαλονικεῖς.

7) Ὁ Παῦλος ἐπιστρέφει εἰς Ἱερουσαλήμ, συλλαμβάνεται καὶ ἀποστέλλεται εἰς Ῥώμην τελευτῇ τοῦ Παύλου.

Ἀφοῦ ἀνεχώρησεν ὁ Παῦλος ἐκ Κορίνθου ἦλθεν εἰς τὴν Ἐφεσον, καὶ κατόπιν εἰς πλείστας πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, τέλος δὲ ἠθέλησε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐκεῖ, ἐνῷ εὕρισκετο ὁ Παῦλος μίαν ἡμέραν εἰς τὸ ἱερόν τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, ἐπετέθησαν ἐναντίον αὐτοῦ Ἰουδαῖοι, καὶ ἀφοῦ τὸν ἔσυραν ἔξω τοῦ ναοῦ, ἐζήτουν νὰ τὸν φονεύσουν· τότε κατέφθασεν ὁ χιλιάρχος μετὰ στρατιωτῶν καὶ ἠλευθέρωσε τὸν Παῦλον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ὄχλου, διέταξε δὲ τοὺς στρατιώτας νὰ τὸν δέσουν μὲ διπλὴν ἄλυσιν, καὶ νὰ τὸν ὀδηγήσουν εἰς τὸν στρατῶνα· ἐπειδὴ ὅμως ὁ χιλιάρχος ἐφοβήθη μὴ ὁ ἐξηγριωμένος ὄχλος φονεύσῃ τὸν Παῦλον, ἔστειλε τοῦτον πρὸς τὸν ἐν Καισαρείᾳ διαμένοντα ῥωμαῖον ἡγεμόνα Φήλικα, ὁ ὁποῖος ἐκράτησεν αὐτὸν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὴν φυλακὴν, μέχρις ὅτου διωρίσθῃ νέος ἡγεμὼν ὁ Φῆστος. Ἐπειδὴ δ' ὁ Παῦλος, ὡς ῥωμαῖος πολίτης, ἐζήτησε νὰ δικασθῇ πρὸ τοῦ Καίσαρος τῆς Ῥώμης, ἐπετιβάσθη πλοίου διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς Ῥώμην· κατὰ τὸν πλοῦν συνέβη ναυάγιον, οὐδεὶς ὅμως ἐπνίγη,

ἀλλὰ πάντες οἱ ἐπιβάται διεσώθησαν εἰς τὴν νῆσον Με-
λίτην, ὅθεν μετὰ τρίμηνον διαμονὴν ἀξηκολούθησε τὸν
πλοῦν εἰς Ῥώμην. Ἐν Ῥώμῃ ὁ Παῦλος ἔμεινε δύο ἔτη
εἰς τὴν φυλακὴν, ἔχων πλήρη ἐλευθερίαν νὰ κηρύττῃ,
δικασθεὶς δὲ ἡθρώθη καὶ ἀφέθη ἐλεύθερος. Μετὰ τὴν ἀ-
πελευθέρωσιν, ἀφοῦ διῆλθεν ἐκ τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μι-
κρας Ἀσίας καὶ τῆς Ἑλλάδος, ἦλθεν εἰς Ῥώμην, ἔνθα πά-
λιν συνελήφθη καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον μετὰ τοῦ
ἀποστόλου Πέτρου, ἐπὶ Νέρωνος, κατὰ τὸ 67 μ. Χ.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁ ἐργασθεὶς ὅσον οὐδεὶς ἄλλος
διὰ τὴν διάσωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν εἰδωλολα-
τρῶν, διὸ καὶ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν καλεῖται, συνέγραψε
καὶ ἐπιστολάς, περιεχομένας ἐν τῷ κανόνι τῆς Καινῆς
Διαθήκης, αἱ ὁποῖαι ἀπευθύνονται πρὸς τοὺς Χριστιανούς
μίας πόλεως ἢ πρὸς ὠρισμένα ἄτομα. Τὴν μνήμην τοῦ
μεγάλου τούτου ἀποστόλου ἐορτάζει ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία
μετὰ τῆς μνήμης τοῦ ἀποστόλου Πέτρου κατὰ τὴν 29ην
Ἰουνίου.

8) Ὁ ἀπόστολος Πέτρος.

Ὁ Σίμων, ὁ διὰ τὴν θερμότητα τῆς πίστεώς του ἐπι-
κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος Πέτρος (ἀραμαϊστὶ Κηφᾶς), ἦτοι
βράχος, ἦτο υἱὸς τοῦ Ἰωάν, ἀδελφὸς δὲ τοῦ ἀποστόλου
Ἀνδρέου, καὶ ἐγεννήθη εἰς Βηθσαϊδᾶ, μικρὰν πόλιν τῆς
Γαλιλαίας, πλησίον τῆς λίμνης Γεννησαρέτ. Ἀσχολούμε-
νος εἰς τὴν ἀλιεῖαν, ἐγένετο κατ' ἀρχὰς μαθητὴς τοῦ Ἰω-
άννου τοῦ Προδρόμου καὶ ἔπειτα τοῦ Σωτῆρος, ἀναδειχθεὶς

ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων. Ἐνεκα τῆς θερμότητος τοῦ πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Σωτῆρα, ἰδιαιτέρως ἠγαπάτο ὑπὸ τούτου, δείγματα δὲ τῆς τοιαύτης ἰδιαιτέρας εὐνοίας ἔχομεν ὅτι ἦτο εἰς ἐκ τῶν τριῶν, τοὺς ὁποίους παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Σωτὴρ κατὰ τὴν μεταμόρφωσιν καὶ ἐν Γεθσημανῇ, καὶ ὅτι ἠξιώθη νὰ γείνη εἰς τῶν πρώτων μαρτύρων τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ.

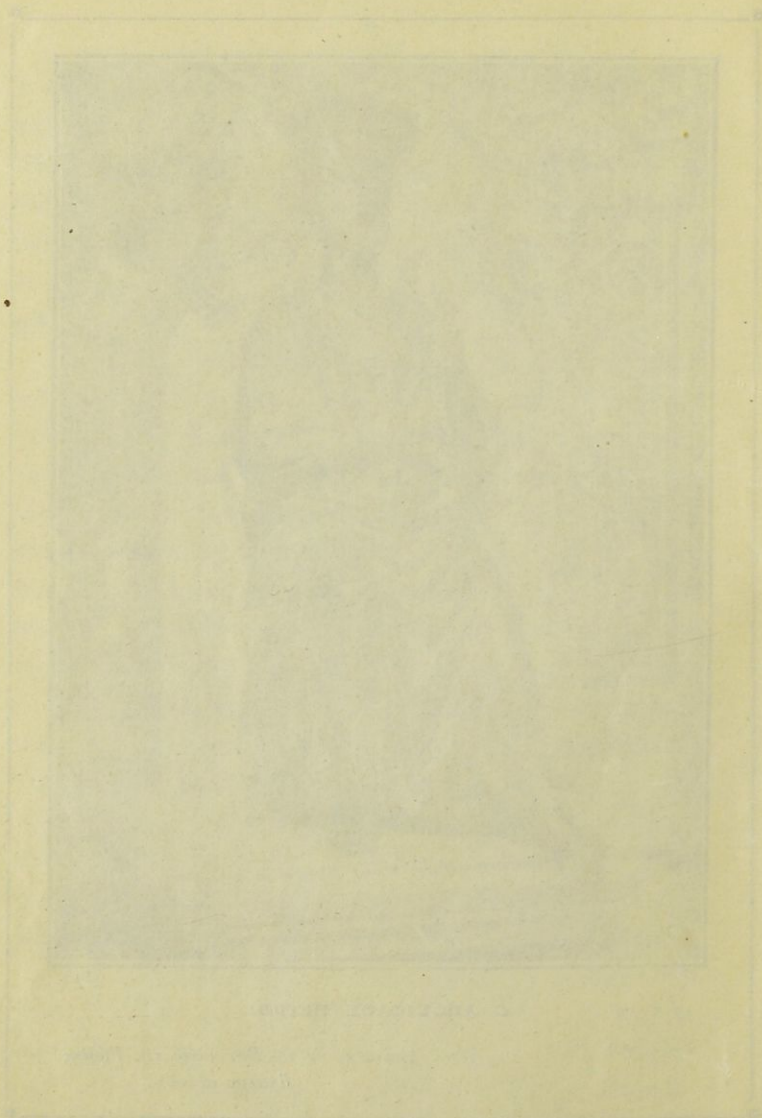
Κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ ἔτους 33 εἶδομεν πῶς ὁ λόγος τοῦ Πέτρου συνετέλεσεν εἰς τὴν ἵδρυσιν τῆς πρώτης χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐν μέσῳ τῆς ὁποίας οὗτος εἰργάζετο ἀδιακόπως, κηρύττων καὶ θαυματουργῶν, ἀδιαφορῶν διὰ πάντα διωγμὸν καὶ κίνδυνον. Μετὰ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ Στεφάνου, ἐκήρυξεν ὁ Πέτρος καὶ ἐκτὸς τῶν Ἱεροσολύμων, εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἀσίας, ἔνθα ἐτέλεσε καὶ διάφορα θαύματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἀνάστασιν τῆς Ταδιθα εἰς τὴν Ἰόππην. Ἐπανελθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα συνελήφθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλάκας, ὅθεν ἀπηλευθερώθη δι' ἀγγέλου, ἀπελθὼν δ' ἐξ Ἱεροσολύμων, ἐκήρυξεν εἰς διαφόρους πάλιν πόλεις τῆς Ἀσίας. Περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του ἦλθεν εἰς Ῥώμην, ἐκεῖ δὲ συλληφθεὶς ἀπέθανε μετὰ τοῦ Παύλου μαρτυρικὸν θάνατον. Ὁ ἀπόστολος Πέτρος συνέγραψε καὶ δύο ἐπιστολάς, αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τὸν κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Κατὰ τὴν 29ην Ἰουνίου, ὅτε τελεῖται ἡ μνήμη τῶν ἁγίων, ἐνδόξων καὶ πανευφύμων Ἀποστόλων καὶ πρωτοκορυφαίων Πέτρου καὶ Παύλου, ψάλλεται τὸ ἐξῆς τροπᾶριον: «Οἱ τῶν Ἀποστόλων πρωτόθρονοι, καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι, τῷ Δεσπότη τῶν ὅλων πρεσβεύσατε εἰ-

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ

(κατὰ τὸ ἐν τῷ Βατικανῷ τῆς Ρώμης
ἄγαλμα αὐτοῦ)

ρήνην τῇ οἰκουμένῃ δωρήσασθαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος».

Ἑρμηνεία: Σεῖς οἱ πρῶτοι μεταξὺ τῶν Ἀποστόλων καὶ διδάσκαλοι τῆς οἰκουμένης, μεσιτεύσατε πρὸς τὸν Σωτῆρα, ὁ ὁποῖος εἶναι κύριος πάντων τῶν ὄντων, διὰ τὴν χάριν αἰρήνην εἰς τὸν κόσμον καὶ τὸ μέγα ἔλεός του εἰς τὰς ψυχὰς μας.

9) Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας.

Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἦτο, ὡς εἴπομεν, ἀδελφὸς τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ἦτο δὲ καὶ αὐτὸς ἄλλιεὺς. Μαθητὴς κατὰ πρῶτον τοῦ Προδρόμου, ἔμαθε παρ' αὐτοῦ περὶ τοῦ Σωτῆρος καὶ προσῆλθε πρὸς αὐτόν, γενόμενος ὁ πρῶτος τῶν Ἀποστόλων, διὸ καὶ πρωτόκλητος λέγεται, ὁδηγήσας ὕστερον καὶ τὸν ἀδελφόν του Πέτρον πρὸς αὐτόν.

Μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος ἐκήρυξε τὸ εὐαγγέλιον εἰς διαφόρους χώρας, καὶ δὴ τὴν Συρθίαν, τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἀχαΐαν, ἔνθα κατ' ἀρχαίαν παράδοσιν ἐμαρτύρησεν εἰς Πάτρας, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦτο τὸν τιμῶν ὡς τὸν πολιούχον αὐτῶν ἅγιον.

Ἡ Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου τὴν 30ὴν Νοεμβρίου.

Ἀπολυτίκιον τῆς ἐορτῆς: «Ὡς τῶν Ἀποστόλων πρωτόκλητος καὶ τοῦ κορυφαίου αὐτάδελφος, τῷ Δεσπότῃ τῶν ὅλων, Ἀνδρέα, ἱκέτευε, εἰρήνην τῇ οἰκουμένῃ δωρήσασθαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τὸ μέγα ἔλεος».

Ἑρμηνεία : «Σὺ ὦ Ἀνδρέα, ἐπειδὴ εἶσαι ὁ πρῶτος κληθεὶς ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, παρακάλει τὸν κύριον ὄλων τῶν ὄντων νὰ δωρήσῃ εἰρήνην εἰς τὸν κόσμον καὶ εἰς τὰς ψυχὰς μας τὸ μέγα του ἔλεος».

10) Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς.

Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, καταγόμενος πιθανῶς ἐξ Ἀντιοχείας, ἦτο ἱατρὸς τὸ ἐπάγγελμα. Πότε κατηχήθη εἰς τὸν Χριστιανισμὸν δὲν γνωρίζομεν. Συναντηθεὶς μετὰ τοῦ Παύλου εἰς τὴν Τρωάδα, ἔκτοτε ἐγένετο ὁ πιστὸς του σύντροφος εἰς τὰς ἀποστολικὰς πορείας του, ἐλθὼν μετ' αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Παρ' αὐτοῦ μαθὼν τὰ κατὰ τὸν Σωτῆρα, κατέγραψεν αὐτὰ ἐν τῇ εὐαγγελίῳ του, τὸ ὅποσον ἱστορεῖ τὰ μέχρι τῆς ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος γινόμενα· συνέχεια δὲ τοῦ εὐαγγελίου εἶναι αἱ ὑπὸ τοῦ ἰδίου γραφεῖσαι Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, αἱ ὁποῖαι ἐξιστοροῦν τὰς ἐνεργείας τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἰδίᾳ τοῦ Πέτρου καὶ τοῦ Παύλου, πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Κατὰ τινὰ παράδοσιν ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἦτο καὶ ζωγράφος, γενόμενος ὁ πρῶτος ζωγράφος τῆς Ἐκκλησίας. Λέγεται ὅτι ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ἀπέθανε μαρτυρικῶς ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας, ὅθεν ὁ υἱὸς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, Κωνστάντιος, μετεκόμισεν ἔπειτα τὸ ἱερὸν λείψανόν του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐορτάζει τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ,

ὁ ὁποῖος τιμητικῶς φέρει καὶ τὸν τίτλον τοῦ ἀποστόλου κατὰ τὴν 18ην Ὀκτωβρίου.

11) Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι.

Οἱ πρῶτοι μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς παρηκολούθουν τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐν γένει δράσιν αὐτοῦ, ἦσαν ὡς γνωστὸν οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι, οὕτω κληθέντες διότι ἀπεστάλησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, ἵνα κηρύξουν τὴν θεῖαν διδασκαλίαν.

Οἱ δώδεκα Ἀπόστολοι εἶνε οἱ ἑξῆς: Ἀνδρέας καὶ Πέτρος, υἱοὶ τοῦ Ἰωᾶ. Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου· Ἰάκωβος καὶ Ἰούδας ἡ Λεββαῖος, ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, υἱοὶ τοῦ Ἀλφαίου. Φίλιππος καὶ Ναθαναὴλ ἡ Βαρθολομαῖος φίλοι· Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος· Ματθαῖος ὁ τελώνης· Σίμων ὁ Κανανίτης, ὁ καὶ ζηλωτὴς καλούμενος· καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, τὸν ὅποιον αὐτοκτονήσαντα ἀντικατέστησεν ὁ Ματθίας. Ὁ δὲ Παῦλος, ὁ τρισκαιδέκατος τῶν ἀποστόλων, ἔγεινεν ἀπόστολος, ὡς εἶδομεν, μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος, καὶ θεωρεῖται ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ὡς κηρύξας τὸν Χριστιανισμόν εἰς τὰ ἔθνη, δηλαδὴ τοὺς εἰδωλολάτραις. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Πέτρου εἵπομεν τὰ δέοντα, ἤδη δὲ λέγομεν περὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων.

Ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης ἦσαν υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ τῆς Σαλώμης, κατήγοντο ἐκ Βηθσαιδᾶ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἦσαν ἀδελφεοὶ τοῦ Ἰακώβου γνο-

ρίζομεν ὅτι ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον ἐν Ἱεροσολύμοις (44 μ. Χ.), περὶ δὲ τοῦ Ἰωάννου ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Σωτῆρος διέτριβεν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐγκατασταθεὶς τέλος ἐν Ἐφέσῳ, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του, ἀποθανὼν εἰς βαθύτατον γῆρας. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν Ἐφέσῳ, μὴ δυνάμενος ἐκ τοῦ γήρατος νὰ ὁμιλῇ διὰ μακρῶν, ἔλεγε πρὸς τὸν λαὸν μόνον: «Τέκνα μου ἀγαπητὰ ἀγαπᾶτε ἀλλήλους». Ὁ Ἰάκωβος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀπετέλουν μετὰ τοῦ Πέτρου, ὡς γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὴν τριάδα τῶν μᾶλλον ἀγαπητῶν μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος, εἰς τὸν Ἰωάννην δὲ θνήσκων ὁ Σωτὴρ ἀνέθηκε τὴν φροντίδα περὶ τῆς Μητρὸς του. Ὁ Ἰωάννης συνέγραψε τὸ εὐαγγέλιον καὶ τρεῖς ἐπιστολάς, κατὰ τὴν ἐξορίαν του δὲ εἰς τὴν νῆσον Πάτμον συνέγραψε καὶ τὴν ἀποκάλυψιν, ἔνθα ἀποκαλύπτει, δηλαδὴ φανερώνει τὸν μέλλοντα θρίαμβον τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ὁ Φίλιππος ἐκήρυξεν ἐν Φρυγίᾳ, ἔνθα ὑπέστη, κατὰ τινα παράδοσιν, μαρτυρικὸν θάνατον. Κατ' ἀρχαίας παραδόσεις ὁ Βάρθολομαῖος ἐκήρυξεν εἰς τὰς Ἰνδίας, ὁ Θωμᾶς εἰς τὴν Παρθίαν καὶ ἄλλας χώρας τῆς Ἀσίας, ὁ Ματθαῖος, ὁ συγγραφεὺς τοῦ εὐαγγελίου, εἰς Αἰθιοπίαν καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἀπὸ τῶν δώδεκα τούτων Ἀποστόλων πρέπει νὰ διακρίνωμεν Ἰάκωβον καὶ Ἰούδαν τοὺς ἀδελφοθέους, τοὺς συγγραφεῖς καθολικῶν ἐπιστολῶν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ· λέγονται δ' οὗτοι ἀδελφόθεοι πιθανώτατα ὡς τέκνα τοῦ Ἰωσήφ τοῦ μνηστορος, ἐκ γάμου προηγγηθέντος τῆς μνηστείας του μετὰ τῆς Παρθένου Μαρίας. Ὁ Ἰάκωβος οὗτος ὁ ἀδελ-

φόθος ἐγένετο ὁ πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἐκκλησίας καὶ ὑπέστη ἐκεῖ μαρτυρικὸν θάνατον.

Ἡ Ἐκκλησία τιμῶσα ἰδιαιτέρως τὴν μνήμην ἐνὸς ἐκάστου τῶν Ἀποστόλων, ἐορτάζει τὴν μνήμην καὶ τῶν δώδεκα ἀπὸ κοινοῦ τὴν 30ὴν Ἰουνίου.

12) Ὁργανισμὸς τῶν πρώτων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διοικήσεις αὐτῶν· διάκονοι, πρεσβύτεροι, ἐπίσκοποι, ἐπαρχιακαὶ σύνοδοι.

Ἐφ' ὅσον ἔζων οἱ Ἀπόστολοι εἶχον οὗτοι τὴν γενικὴν ἐπίβλεψιν ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ εὐαγγελισταὶ διέδιδον τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὰς διαφόρους χώρας, ἐπτα δὲ ἄνδρες, οἱ διάκονοι, ἡσχολοῦντο εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν διανομὴν ἐλεημοσυνῶν μεταξὺ τῶν πτωχῶν. Εἰς ἐκάστην Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποῖαν ἴδρυσεν οἱ Ἀπόστολοι, ἐγκαθίστων προΐσταμένους τῆς κοινότητος (τοὺς ἐπισκόπους), οἱ ὅποιοι ἐξέλεγον ἄνδρας ἱκανοὺς ὡς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους· βραδύτερον οἱ διάκονοι ἐγένοντο οἱ βοηθοὶ τῶν ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων εἰς τὴν τέλει τῶν τῆς λατρείας. Κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους ὑπῆρχον καὶ διακόνισσαι (ἢ πρεσβυτέραι ἢ χῆραι), αἱ ὁποῖαι ἐφρόντιζον διὰ τὴν κατήχησιν καὶ τὸ βάπτισμα τῶν γυναικῶν, ὡς καὶ διὰ φιλανθρωπικὰ ἔργα. Τοιαῦται διακόνισσαι ὑπῆρχον εἰς τὴν Ἀνατολὴν μέχρι τοῦ ὀγδόου αἰῶνος.

Ὁ ἐπίσκοπος θεωρεῖτο διάδοχος τῶν ἀποστόλων καὶ διηύθυνε τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τῆς κοινότητος.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ δευτέρου αἰῶνος ἤρχισαν νὰ συνέρχονται ἐκτάκτως οἱ ἐπίσκοποι εἰς συνόδους πρὸς λύσιν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, ἀπὸ δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρίτου αἰῶνος ἤρχισαν νὰ συνέρχονται κατ' ἔτος οἱ ἐπίσκοποι ἐκάστης ἐπαρχίας εἰς τὴν πρωτεύουσάν της, τὴν μητρόπολιν, πρὸς σύσκεψιν διὰ τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις τῆς ἐπαρχίας, καὶ ἀπετελοῦν τὰς καλουμένας ἐπαρχιακὰς συνόδους. Εἰς τὰς συνόδους ταύτας προήδρευεν ὁ ἐπίσκοπος τὰς μητροπόλεις τῆς ἐπαρχίας (ὁ μητροπολίτης), ὁ ὁποῖος βαθμῆδὸν ἔλαβεν ὑπέροχον θέσιν μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων τῆς δικαιοδοσίας του καὶ εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων τῆς ἐπαρχίας του.

Ἐκ τῶν μητροπολιτῶν τούτων πάλιν ἐνωρὶς διεκρίθησαν οἱ μητροπολίται τῶν τριῶν ἐνδοξοτέρων τότε πόλεων, ἔνθα Ἀπόστολοι εἶχον κηρύξει τὸ εὐαγγέλιον (ἀποστολικαὶ ἑδραι), ἦτοι τῆς Ῥώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας. Βραδύτερον προσετέθησαν εἰς τούτους ὁ ἐπίσκοπος τῆς νέας πρωτευούσης τοῦ κράτους, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος, τῶν Ἱεροσολύμων.

Οἱ πέντε οὗτοι ἐπίσκοποι, καλούμενοι ἀρχιεπίσκοποι καὶ ἑξαρχοί, ἀπὸ δὲ τοῦ πέμπτου αἰῶνος πατριάρχαι, ἀπέκτησαν κατὰ μικρὸν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν ἐπὶ τῶν λοιπῶν μητροπολιτῶν τῆς περιφέρειας των, καὶ οὕτως ἐμορφώθη τὸ πατριαρχικὸν σύστημα. Οἱ πατριάρχαι ὅλοι ἦσαν ἴσοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὴν ἐξουσίαν, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐδικαιοῦτο νὰ ἀναμιχθῇ εἰς τὰ πράγματα τοῦ ἄλλου.

13) Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι σχέσεις αὐτῶν.

Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι λέγονται αἱ ἱδρυθεῖσαι ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν μαθητῶν αὐτῶν. Τοιαῦται Ἐκκλησίαι εἶναι αἱ ἱδρυθεῖσαι ἐν Παλαιστίνῃ ὑπὸ τοῦ Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων· ἐν Συρίᾳ, Κιλικίᾳ, Ἀραβίᾳ, Μικρᾷ Ἀσίᾳ, Ἑλλάδι, ταῖς ἐλληνικαῖς νήσοις Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ καὶ ἄλλαχού ὑπὸ τοῦ Παύλου· ἐν Πάτραις κατὰ τὴν παράδοσιν, ὑπὸ τοῦ Ἀνδρέου, ἐν Βοιωτίᾳ ὑπὸ τοῦ Λουκᾶ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὑπὸ τοῦ Μάρκου, ἐν ἀνατολικαῖς Ἰνδαίς ὑπὸ τοῦ Θωμᾶ, καὶ ἄλλαχού. Ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, τῇ Ῥώμῃ, ἐκηρύχθη ὁ Χριστιανισμὸς πιθανώτατα ὑπὸ Χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι ἤλθον ἐκεῖ χάριν ἐμπορικῶν υποθέσεων. Εἰς τὴν Ῥώμην δέ, ὡς εἵπομεν, ἐδίδασκαν καὶ ἐμαρτύρησαν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος. Ἡ Ῥώμη εἶναι ἡ μόνη πόλις τῆς Δύσεως, ἔνθα ἐκήρυξαν ἀσφαλῶς ἀπόστολοι, ἡ μόνη ἀποστολικὴ ἔδρα τῆς Δύσεως.

Ἐκ τῶν χωρῶν τούτων διεδόθη ταχέως ὁ Χριστιανισμὸς πανταχοῦ τοῦ κόσμου, καὶ ἤδη τὸν δεύτερον αἰῶνα δὲν ὑπῆρχε σχεδὸν γνωστὸν γένος Ἑλλήνων ἢ βαρβάρων, εἰς τὸ ὅποιον δὲν εἶχε γνωσθῇ τὸ Εὐαγγέλιον. Αἱ ἀποστολικαὶ αὐταὶ Ἐκκλησίαι διετήρουν ἀδελφικὰς σχέσεις πρὸς ἀλλήλας καὶ πρὸς τὰς νέας ἱδρυμένους Ἐκκλησίας, τηροῦσαι τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς ἀγάπης.

14) Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῶν αὐτοκρα-
τόρων. Μάρτυρες τῆς νέας Θρησκείας. Ὁ
ἅγιος Δημήτριος· ὁ ἅγιος Γεώργιος.

Εἶδομεν ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ὀλίγον χρόνον μετὰ τὴν ἔδρυσιν τῆς Ἐκκλησίας ἤρχισαν νὰ καταδιώκουν τοὺς Χριστιανούς. Ἀλλὰ πολὺ ἀγριωτέρους διωγμοὺς ὑπέστησαν οἱ Χριστιανοὶ ἐκ μέρους τῶν ἐθνικῶν, ὡς ἐλέγοντο οἱ εἰδωλολάτραι. Ἀπὸ τοῦ Νέρωνος (67 μ. Χ.), μέχρι τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (313 μ. Χ.), ἐκτὸς μικρῶν διαλειμμάτων εἰρήνης, οἱ Χριστιανοὶ ἐξωρίζοντο, ἐφυλακίζοντο καὶ ἀπέθνησκον μαρτυρικῶς, ὡς κοινοὶ κακοῦργοι.

Οἱ λόγοι τῶν κατὰ τῶν Χριστιανῶν τούτων διωγμῶν ἦσαν ποικίλοι. Οἱ αὐτοκράτορες δὲν ἠδύναντο νὰ βλέπουν μετὰ καλὸν ὄμμα τὴν χριστιανικὴν Θρησκείαν, διότι ἐνῶ οὗτοι διέθετον κατὰ βούλησιν τὴν ζωὴν τῶν ὑπήκόωντων, ὁ Χριστιανισμὸς διεκήρυττεν ἰσότητά μεταξὺ αὐτοκράτορος καὶ δούλου, τὴν ζωὴν τοῦ ὁποίου μόνον ὁ Θεὸς ἐξουσιάζει· ἐνῶ ἡ εἰκὼν τοῦ αὐτοκράτορος ἐτιμᾶτο μετὰ θείας τιμᾶς, καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ θάνατον ἐθεοποιεῖτο, ὁ Χριστιανισμὸς, κηρύττων τὴν λατρείαν μόνον τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, ἀπαγορεύει πᾶσαν τοιαύτην ἀνθρωπολατρείαν· ἡ ὑπακοὴ εἰς τὴν πολιτείαν ἦτο ἡ πρώτη ἀρετὴ τοῦ ῥωμαίου πολίτου, ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν θεῖον νόμον ἦτο τὸ πρῶτον καθήκον τοῦ Χριστιανοῦ. Διὰ πάντα ταῦτα ἡ χριστιανικὴ Θρησκεία ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντιστρατευομένη πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πολι-

τείας καὶ τῶν αὐτοκρατόρων. Οἱ ἱερεῖς, οἱ ἀγαλματοποιοί, οἱ ἀναθηματοποιοὶ ἐξημιούντο χρηματικῶς διὰ τῆς ἐπικρατήσεως τῆς νέας Θρησκείας. Οἱ φιλόσοφοι ἔτρεφον περὶ φρόνησιν πρὸς Θρησκείαν ἔχουσαν τὴν ἀρχὴν ἐκ χώρας ἀσκήμου, τῆς Παλαιστίνης. Ὁ λαὸς διέκειτο δυσμενῶς πρὸς τὸν Χριστιανισμόν, τὸ μὲν ἐκ φυσικῆς ἐμμονῆς καὶ ἀγάπης εἰς τὴν Θρησκείαν τῶν πατέρων του, τὸ δὲ ἐξ εὐπιστίας, πιστεύων εἰς τὰς κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ συκοφαντίας, καὶ ἀποδίδων τὰ συμβαίνοντα τυχὸν δυστυχήματα, ὡς πυρκαϊάς, σεισμούς, πλημμύρας, λιμούς, ἐκρήξεις ἡφαιστείων, εἰς τὴν ὀργὴν τῶν Θεῶν κατὰ τῆς κοινωνίας, ἥ ὁποία ἡνείχετο τοὺς Χριστιανούς.

Ὁ πρῶτος διωγμὸς συνέβη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νέρωνος· εἰς τὴν Ῥώμην ἔγινε μεγάλη πυρκαϊά, ἥ ὁποία ἀπεδόθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ εἰς τὸν αἰμοχαρῆ αὐτοκράτορα· οὗτος θέλων νὰ ἀπομακρύνῃ ἀφ' ἐαυτοῦ πᾶσαν ὑποψίαν, ἀπέδωκε τὴν εὐθύνην τῆς πυρκαϊᾶς εἰς τοὺς Χριστιανούς, κατὰ τῶν ὁποίων ἐπετέθη ὁ λαὸς μετὰ λύσεως. Τὰ σώματα τῶν Χριστιανῶν περιετυλίσσοντο εἰς δέρματα ἀγρίων θηρίων καὶ ἐρρίπτοντο βορρᾷ εἰς τοὺς κύνας, ἢ ἀφοῦ ἡλείφοντο μετὰ πίσσαν, ἀνηρτῶντο εἰς δοκοὺς καὶ ἡνάπτοντο, διὰ νὰ φωτίζουν ὡς ἑνσαρκοὶ λαμπάδες τοὺς κήπους τῆς Ῥώμης. Τότε ἐμαρτύρησαν εἰς Ῥώμην οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων Πέτρος καὶ Παῦλος (67 μ.Χ.). Ἐπὶ Δομιτιανοῦ (82—96) ἡ προσέλευσις εἰς τὸν Χριστιανισμόν ἐχαρκτηρίζετο ὡς ἔγκλημα ἀθεΐας, πλείστοι δὲ ἐξωρίσθησαν, ἐδασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν. Καὶ ἐπὶ Τραϊανοῦ (98—117) κατεδιώχθησαν πάλιν οἱ Χριστιανοί, θεωρούμενοι ὡς μέλη ἀπη-

γορευμένης εταιρείας· μεταξύ άλλων ἐμαρτύρησεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁ ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Συμεών, ὁ τελευταῖος ἐπιζῶν συγγενῆς τοῦ Σωτῆρος, εἰς ἡλικίαν 120 ἐτῶν· καὶ ὁ γέρων ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας Ἰγνάτιος ἐστάλη σιδηροδέσμιος εἰς Ῥώμην καὶ ἐρρίφθη εἰς τὰ θηρία. Ἐπὶ Ἀντωνίνου τοῦ εὐσεβοῦς (138—161) ἐμαρτύρησεν ἐπὶ πυρᾶς ἐν Σμύρνῃ ὁ τελευταῖος μαθητῆς τῶν ἀποστόλων, ὁ γέρων ἐπίσκοπος Σμύρνης Πολύκαρπος, διότι δὲν ἐδέχθη ν' ἀπαρνηθῇ τὴν πίστιν τοῦ εἰς τὸν Σωτῆρα, τὸν ὁποῖον ἐπὶ 86 ἔτη πιστῶς ὑπηρέτησεν. Διωγμοὶ σφοδροὶ συνέβησαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Μάρκου Αὐρηλίου (161—180), Σεπτιμίου Σεύηρου (193—211) καὶ Ἰδία ἐπὶ Δεκίου (249—251), ὁ ὁποῖος διέταξεν ἐφαρμογὴν φοβερῶν βασάνων κατὰ τῶν ἀρνούμενων νὰ θύσουν εἰς τὰ εἰδωλα, ὅτε πλεῖστοι ἐπίσκοποι ἔπεσαν θύματα. Μετὰ τοὺς διωγμοὺς ἐπὶ Γάλλου καὶ Οὐαλεριανοῦ, ἐπὶ 43 ἔτη ἀπῆλυσαν οἱ Χριστιανοὶ εἰρήνης (260—303), ἀλλὰ τὴν εἰρήνην ταύτην διεδέχθη φοβερά θύελλα, ἥτοι ὁ σφοδρότερος πάντων τῶν προηγούμενων διωγμῶν, ὁ ἐπὶ Διοκλητιανοῦ (284—305). Οὗτος ἀπὸ τοῦ 303 ἐξέδωκε σειρὰν διαταγμάτων, διὰ τῶν ὁποίων σφοδρῶς κατεδίωκε τοὺς Χριστιανούς, καὶ ἐπέβαλε ποινὴν θανάτου εἰς τοὺς ἀρνούμενους νὰ θύσουν εἰς τὰ εἰδωλα. Κατὰ τὸν διωγμὸν τοῦτον ἐμαρτύρησαν πλεῖστοι, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἅγιος Γεώργιος ὁ τροπαιοφόρος καὶ ὁ ἅγιος Δημήτριος ὁ μυροβλήτης. Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ τροπαιοφόρος Γεώργιος ἐγεννήθη εἰς τὴν Καισάρειαν τῆς Καππαδοκίας, κατήγετο ἐκ γονέων εὐγενῶν καὶ πλουσίων, καὶ νέος ἔτι ὢν κατεῖχεν ἀνώτερα

στρατιωτικά αξιώματα. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρός του διένειμε τὰ χρήματά του εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἡλευθέρωσεν ὅλους τοὺς δούλους του. Ἐπειδὴ προσηλύτισε πολλοὺς εἰς τὸν Χριστιανισμόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων, κατὰ τὴν παράδοσιν, καὶ συγγενεῖς τοῦ αὐτοκράτορος Διοκλητιανοῦ, μετὰ πολλὰ μαρτύρια ἀπεκεφαλίσθη κατὰ διαταγὴν τούτου (304). Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου Γεωργίου κατὰ τὴν 23ην Ἀπριλίου, τὸ δ' Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτως: «Ὡς τῶν αἰχμαλώτων ἐλευθερωτῆς καὶ τῶν πτωχῶν ὑπερασπιστῆς, ἀσθενούντων ἰατρός, βασιλέων ὑπέρμαχος, τροπαιοφόρε μεγαλομάρτυς Γεώργιε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ, σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν». Ἐν τῷ τροπαρίῳ τούτῳ καλεῖται ὁ ἅγιος ἐλευθερωτῆς τῶν αἰχμαλώτων, ἐπειδὴ ἡλευθέρωσε τοὺς δούλους του· ὑπερασπιστῆς τῶν πτωχῶν, διότι εἰς αὐτοὺς διένειμε τὴν περιουσίαν του· ἰατρός ἀσθενούντων, διότι πολλοὺς ἀσθενεῖς ἐθεράπευσε· βασιλέων ὑπέρμαχος, διότι ἐθριάμβευσε πολεμῶν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ κράτους, διὸ καὶ τροπαιοφόρος λέγεται, δηλαδὴ νικητῆς. Ὡστε τὸ ἀπολυτίκιον δύναται νὰ ἐξηγηθῇ οὕτω: Σὺ ὦ νικητὰ, μεγαλομάρτυ Γεώργιε, ὁ ὁποῖος ἡλευθέρωσε τοὺς αἰχμαλώτους, ἐδοθήθης τοὺς πτωχοὺς, ἐθεράπευσες ἀσθενεῖς, ἐπολέμησες ὑπὲρ τῶν βασιλέων κατὰ τῶν ἐχθρῶν, μεσίτευε δι' ἡμᾶς πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ Θεόν μας, διὰ νὰ σωθοῦν αἱ ψυχαὶ μας.

Ὁ μεγαλομάρτυς καὶ μυροβλήτης Δημήτριος ἐγεννήθη ἐν Θεσσαλονίκῃ, ἐπίσης ἐξ εὐγενῶν γονέων, καὶ ἔλαβεν ὑψηλὰ αξιώματα εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐπειδὴ ὅμως προσήλθεν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακάς, ἔνθα

ὁ ἅγιος παρρησίᾳ ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον εἰς τοὺς ἐπι-
 σκεπτομένους αὐτόν. Μεταξὺ ἄλλων ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ
 Νέστωρ τις, ὁ ὁποῖος ἐζήτησε τὴν εὐλογία τοῦ ἁγίου,
 προκειμένου νὰ παλαίσῃ εἰς τὸ στάδιον πρὸς τὸν εἰδωλο-
 λάτρην γίγαντα Λυαῖον· ἐπειδὴ δ' ὁ Νέστωρ ἐνίκησε καὶ
 ἐφόνευσε τὸν Λυαῖον εἰς τὸ στάδιον, ἀπεδόθη ἡ νίκη εἰς τὰς
 εὐχὰς τοῦ ἁγίου, καί, κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος
 Μαξιμιανοῦ, ἐφονεύθη ἐν τῇ φυλακῇ (306). Ἐτάφη δ' ἐν
 Θεσσαλονίκῃ, ἔνθα σώζεται ὁ τάφος του. Ἡ ἐκκλησίᾳ ἡμῶν
 τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ ἁγίου κατὰ τὴν 26ην Ὀκτωβρίου,
 τὸ δὲ Ἀπολυτίκιον τῆς ἑορτῆς ἔχει οὕτω: «Μέγαν εὐ-
 ρατο ἐν τοῖς κινδύνοις σὲ ὑπέρμαχον ἢ οἰκουμένη, ἀθλοφόρε,
 τὰ ἔθνη τροπούμενον. Ὡς οὖν Λυαίου καθεῖλες τὴν ἔπαρ-
 σιν, ἐν τῷ σταδίῳ θαρύνας τὸν Νέστορα, οὕτως ἅγιε Χρι-
 στὸν τὸν Θεὸν ἰκέτευε δωρήσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος».
 Δηλαδή: Σὲ ὦ ἀθλοφόρε, ἦτοι νικητὰ, ἅγιε Δημήτριε, εὐ-
 ρεν ὁ κόσμος μέγαν προστάτην εἰς τοὺς κινδύνους· σέ, ὁ
 ὁποῖος ἐνίκησες τοὺς εἰδωλολάτρας (κηρύττων τὸν Χρι-
 στιανισμόν). Ὅπως λοιπὸν ἐταπείνωσες τὴν ἀλαζονείαν
 τοῦ Λυαίου, ὅτε ἐνεθάρρυνες εἰς τὸ στάδιον τὸν Νέστορα,
 τοιοῦτοτρόπως ἅγιε παρακάλει τὸν Χριστόν, τὸν Θεόν μας,
 νὰ μᾶς χαρίσῃ τὸ μέγα ἔλεός του.

15) Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος προστάτης τῆς νέας
Θρησκείας· τὸ λάβαρον· ὁ τίμιος σταυρὸς καὶ
ἡ ἁγία Ἑλένη· ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως.

Τέλος εἰς τοὺς φοβεροὺς κατὰ τῶν Χριστιανῶν διωγμοὺς ἔθεσεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, Καῖσαρ εἰς τὴν δύσιν ἀπὸ τοῦ 306, ὁ ὁποῖος εἶχε κληρονομήσει εὐσέβειάν τινα παρὰ τοῦ ἡπίου πατρὸς του Κωνσταντίνου τοῦ Χλωροῦ, καὶ εἶχεν ἐννοήσει ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς ἦτο ἡ Θρησκεία τοῦ μέλλοντος. Κατὰ τὸ 312 ὁ μέγας Κωνσταντῖνος πολέμων πρὸς τὸν Αὐγουστον Μαξέντιον εἶδεν ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνωθεν τοῦ ἡλίου τὸ φωτεινὸν σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ τὰς λέξεις «τούτῳ νίκα»· τὴν ἰδίαν δὲ νύκτα εἶδεν ἐν ὄνειρῳ τὸν Χριστὸν μετὰ τοῦ φανέντος οὐρανοῦ σημεῖου, ὁ ὁποῖος παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ, ὡς ὄπλον κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὑπῆκουσε καὶ κατασκεύασε ταύτην, ἔθηκε δ' ἐπ' αὐτῆς ἐκτὸς τοῦ σταυροῦ καὶ τὸ μονόγραμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ· ὀνομάζεται δ' ἡ σημαία αὕτη λάβαρον.

Ὁρμήσας τότε κατὰ τοῦ Μαξεντίου ἐνίκησεν αὐτόν, καὶ ἐπειδὴ ἀπέδωκε τὴν νίκην εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ, ἐκήρυξε μετὰ τοῦ συνάρχοντός του ἐν τῷ ἀνατολικῷ κράτει, τοῦ Λικινίου, τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τῆς χριστιανικῆς Θρησκείας (313), καὶ παρεχώρησε διάφορα προνόμια εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Λικίνιος ἤρχισε πάλιν νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν, ἐξεργάγη τα-

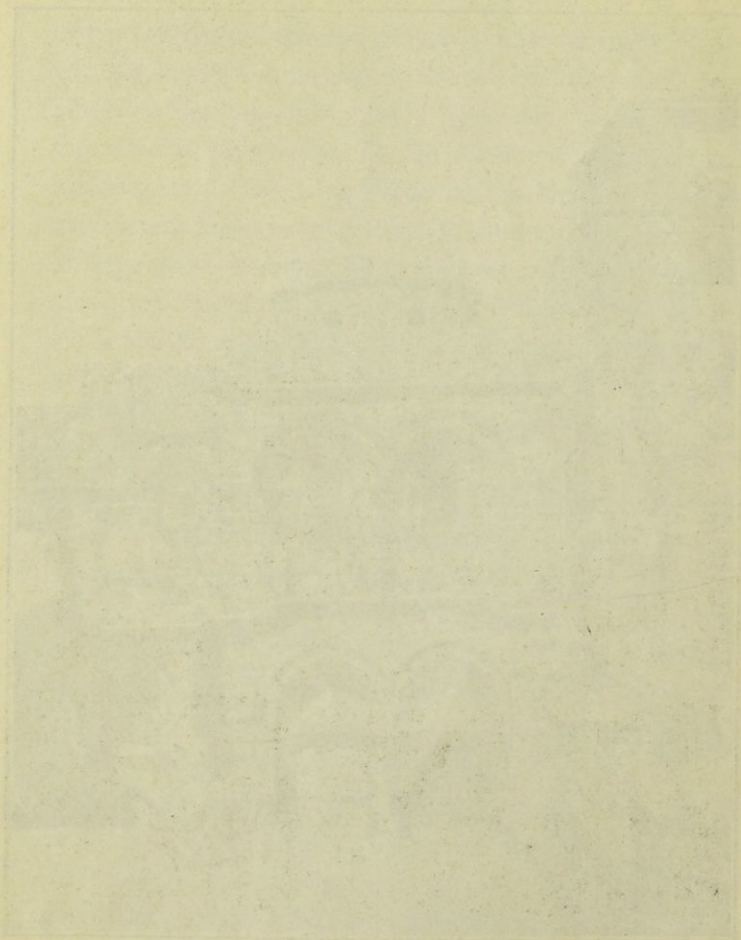
χέως πόλεμος μεταξύ τῶν δύο συναρχόντων· ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Κωνσταντίνου ἐνίκησεν ὁ Χριστιανισμός. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, γενόμενος αὐτοκράτωρ, ὑπεστήριξε θερμῶς τὸν Χριστιανισμόν, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ καταδιώξη τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν. Τὸ 330 μετέφερε τὴν ἑδραν τοῦ κράτους ἀπὸ Ῥώμης εἰς Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον μετονομασθὲν ἔκτοτε Κωνσταντινούπολις, ἔγεινεν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἐδαπτίσθη, τὴν δὲ 21ην Μαΐου 337 ἀπέθανεν εἰς Νικομήδειαν, καὶ τὸ σῶμα του, μεταφερθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐτάφη εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, τὸν ὁποῖον αὐτὸς εἶχεν ιδρύσει.

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, θέσας τέρμα εἰς τοὺς διωγμούς, καὶ ἐπιτρέψας τὴν ἐλευθέραν ἐξάσκησιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀνεδείχθη μέγας προστάτης τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τιμᾷ τοῦτον ὡς ἅγιον καὶ ἰσαπόστολον.

Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος ἔδειξε μεταξύ ἄλλων τὴν ἀγάπην του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἰδρύσας εἰς διαφόρους μεγαλοπόλεις τῆς Ἀνατολῆς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, ὡς τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἐπιμελεῖα τῆς μητρὸς του, τῆς ἁγίας Ἑλένης, τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου ἐν Ἱεροσολύμοις, ὁ ὁποῖος σήμερον ἐτι εἶναι τὸ ἱερὸν προσκύνημα τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Ἐντὸς τοῦ Ναοῦ τοῦτου πανηγυρικῶς ἀνυψώθη πρὸς προσκύνησιν ὁ τίμιος σταυρός, ὁ ὁποῖος εὗρέθη παρὰ τὸν τάφον τοῦ Σωτῆρος. Κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ τῆς ἁγίας του μητρὸς Ἑλένης (21 Μαΐου) φάλλεται τὸ ἐξῆς Ἀπολυ-

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΡΟΣΟΨΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

τίκιον: «Τοῦ σταυροῦ σου τὸν τύπον ἐν οὐρανῷ θεασάμενος καὶ ὡς Παῦλος τὴν κλήσιν οὐκ ἐξ ἀνθρώπων δεξάμενος, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἀπόστολός σου, Κύριε, βασιλεύουσιν πόλιν τῇ χειρί σου παρέθετο· ἦν περίσωζε διὰ παντὸς ἐν εἰρήνῃ, πρεσβεύεις τῆς Θεοτόκου, μόνη φιλάνθρωπε». Δηλαδή: Κύριε, ὁ Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος εἶδεν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ δὲν ἐκλήθη εἰς τὸν Χριστιανισμόν ὑπ' ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ σοῦ τοῦ ἰδίου, ὅπως ἄλλοτε ὁ Παῦλος, παρέδωκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν σου (προστατεύσας τῶν Χριστιανισμῶν) τὴν βασιλεύουσιν πόλιν (δηλ. τὴν Κωνσταντινούπολιν)· σῶζε ταύτην, ὦ Χριστέ, μόνη φιλάνθρωπε, πάντοτε ἐν εἰρήνῃ, μὲ τὴν μεσιτείαν τῆς Θεοτόκου.

16) Ὁ Ἄρειος καὶ ἡ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πρεσβύτερός τις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ὁ Ἄρειος, παρανοήσας τὴν Ἀγίαν Γραφήν, ἐδίδασκεν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν εἶναι Θεός, ὡς ὁ Πατήρ, ἀλλ' ὅτι εἶναι κτίσμα, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι, τὸ πρῶτον ὅμως καὶ τελειώτερον πάντων τῶν κτισμάτων. Ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ πρῶτον ματαίως ἐζήτησε νὰ πείσῃ τὸν Ἄρειον περὶ τῆς πλάνης του, κατεδίκασε τὴν γνώμην του καὶ διὰ συνόδου. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἄρειος εἶχε πολλοὺς ὀπαδοὺς, ἡ ἔρις δὲν κατέπαυσεν. Ἀφοῦ ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ἀνευ ἐπιτυχίας ἀπεπειράθη νὰ κατασιγήσῃ τὴν

ἔριν, φροντίζων περὶ τῆς ἐνότητος καὶ ὁμονοίας τῆς Ἐκκλησίας, συνεκάλεσεν εἰς σύνοδον τοὺς ἐπισκόπους τοῦ κράτους εἰς Νίκαιαν τῆς Βιθυνίας, διὰ νὰ ἀποφασίσουν περὶ τοῦ ζητήματος. Εἰς τὴν σύνοδον ἐκείνην παρέστησαν διὰ πρώτην φοράν ἐπίσκοποι ἐξ ὅλης τῆς οἰκουμένης, διὰ τοῦτο ἡ ἐν Νικαίᾳ αὕτη σύνοδος λέγεται πρώτη οἰκουμένηκὴ σύνοδος· (οἰκουμενικαὶ σύνοδοι συνεκροτήθησαν ἐν ὅλῳ ἐπτά).

Κατὰ τὴν σύνοδον ταύτην (325) ὁ αὐτοκράτωρ ὠμίλησεν ἐν πρώτοις πρὸς τοὺς συναθροισθέντας κληρικοὺς περὶ ὁμονοίας. Μετὰ συζήτησιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἰδίως διεκρίθη ὁ νεαρὸς διάκονος τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀθανάσιος, ἡ γνώμη τοῦ Ἀρείου ἀπεκηρύχθη, ὁ Ἀρειὸς καταδικάσθη ὡς αἰρετικὸς, ὅπως λέγονται οἱ διαφωνοῦντες εἰς τὰ δόγματα, ἦτοι τὰς ἀληθείας τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐξωρίσθη, ὡς καὶ τινες ἐπίσκοποι ἐκ τῶν ὁπαδῶν του. Ὑπεγράφη δὲ ἐκθεσις πίστεως, διὰ τῆς ὁποίας ἐδιδάσκετο ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι τέλειος Θεός, ὡς ὁ Πατήρ, ὁμοούσιος, ἦτοι ἐντελῶς τῆς αὐτῆς οὐσίας πρὸς αὐτόν. Οὕτως ἐθριάμβευsen ἡ διδασκαλία τοῦ εὐαγγελίου.

Ἡ ἐν Νικαίᾳ οἰκουμένηκὴ σύνοδος ἡσυχολήθη καὶ περὶ ἄλλα τινὰ ζητήματα, μετὰ δ' ἄλλων καθώρισε πότε νὰ ἐορτάζεται ἡ ἐορτὴ τοῦ Πάσχα, ὥστε νὰ λείψουν αἱ διαφωνίαι μετὰ τῶν χριστιανῶν ὡς πρὸς τοῦτο. Ἐκτοτε δὲ ἐορτάζεται τὸ Πάσχα τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ τὴν πανσέληνον, ἡ ὁποία φαίνεται μετὰ τὴν 21ην Μαρτίου, ὅτε κατὰ τὸ 325 μ. Χ. ἦτο ἡ ἡμέρα τῆς ἑαρινῆς ἰσημερίας.

Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἀρειανισμὸς ἐξηκολούθει καὶ μετὰ τὴν

ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, ἀνεφάνη δὲ προσέτι καὶ νέος αἵρετικὸς, ὁ Μακεδόنيος, ὁ ὁποῖος ἡρνεῖτο τὴν θεότητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, συνεκλήθη ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὸ 381, ἡ ὁποία ἐπεκύρωσε καὶ ἀνέπτυξε τὴν ἔκθεσιν τῆς πίστεως τῆς Νικαίας, ἔδωκε δ' εἰς ταύτην τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν ἔχει μέχρι σήμερον («Πιστεύω εἰς ἓνα Θεόν»). Λέγεται δ' ἡ ἔκθεσις αὕτη τῆς πίστεως καὶ σύμβολον τῆς πίστεως, διότι εἶναι τὸ σύμβολον, τὸ σημεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου διακρίνονται οἱ ὀρθόδοξοι τῶν μὴ ὀρθοδόξων.

17) Ὁ μέγας Ἀθανάσιος.

Ἀπο τῆς ἐποχῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀνεφάνησαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν οἱ μεγάλοι αὐτῆς διδάσκαλοι καὶ συγγραφεῖς, οἱ ὁποῖοι ὑπεστήριξαν τὴν Ὀρθοδοξίαν, ἐναντίον τῶν διαφόρων αἵρέσεων καὶ τῶν πολεμίων τοῦ Χριστιανισμοῦ. Τοὺς περιφημοτέρους τῶν ἐκκλησιαστικῶν τούτων συγγραφέων, οἱ ὁποῖοι πιστῶς ἡκολούθησαν τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὀνομάζομεν χάριν τιμῆς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας.

Μεταξὺ τῶν Πατέρων τούτων ἰδιάζουσιν κατέχει θέσιν ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐν Νικαίᾳ σύνοδον, ἀρχιδιάκονος ὢν, νεαρῶτατος δὲ τὴν ἡλικίαν, ἀνεδείχθη ὁ πρόμαχος τῆς Ὀρθοδοξίας, πολεμήσας διὰ σοβαρωτάτων ἐπιχειρημάτων τὸν Ἀρειανισμόν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας Ἀλεξάνδρου ἐγένετο αὐ-

τὸς ἐπίσκοπος, διατελέσας τοιοῦτος ἐπὶ 45 δλόκληρα ἔτη. Διὰ τὸν ζήλόν του ὅμως πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, ὅτε ἡ πολιτεία αὐτοκρατόρων τινῶν ἤτο εὐνοϊκὴ πρὸς τὸν Ἀρειανισμόν, δεκάκις ἐξωρίσθη καὶ ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη ἔμεινεν ἐξόριστος, κινδυνεύσας πολλάκις νὰ χάσῃ καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν του. Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἔγραψε πλείστα συγγράμματα, ἰδίως δὲ κατὰ τοῦ Ἀρειανισμοῦ. Ἀπέθανε τὸ 373. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν πανηγυρίζει τὴν μνήμην τοῦ προμάχου τούτου τῆς Ὁρθοδοξίας τὴν 18ην Ἰανουαρίου. Τὴν δὲ 2αν Μαΐου, ὅτε ἐορτάζεται ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου του, ψάλλεται τὸ ἑξῆς Ἀπολυτίκιον: «Στυλὸς γέγονας ὀρθοδόξιας, θείοις δόγμασιν ὑποστηρίζων τὴν Ἐκκλησίαν, Ἱεράρχα Ἀθανάσιε· τῷ γὰρ Πατρὶ τὸν Υἱὸν ὁμοούσιον ἀνακηρύξας, κατήσχυνας Ἀρειὸν Πάτερ ὅσιε, Χριστὸν τὸν Θεὸν ἐκέλευε δωρῆσασθαι ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος». Δηλαδή: Σὺ, ὦ ἱεράρχα Ἀθανάσιε, ἔγινες στῦλος, ἥτοι ὑπέρμαχος τῆς Ὁρθοδοξίας, ὑποστηρίζων τὴν Ἐκκλησίαν μὲ τὰ θεῖα δόγματα· διότι μὲ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Υἱοῦ ὡς ὁμοουσίου τοῦ Πατρὸς, ἐνίκησες τὸν Ἀρειὸν, (ὃ ὅποιος ὑπεστήριζε τὸ ἐναντίον). Ὅσιε πάτερ, παρακάλει τὸν Θεὸν μας Χριστὸν νὰ μᾶς χαρίσῃ τὸ μέγα ἔλεός του.

18) Ὁ Ἰουλιανὸς πολέμιος τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Οἱ διάδοχοι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἀκολουθοῦντες τὴν πολιτικὴν ἐκείνου, ἔδειξαν εὐνοϊαν πρὸς τὸν Χριστιανισμόν. Μοναδικὴν ἐξαίρεσιν ἀπετέλεσεν ὁ Ἰουλιανός.

(361—363) ὁ ὁποῖος δὲν ἠὺνώνει τὸν Χριστιανισμόν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἔτρεφε θερμὴν ἀγάπην πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν κόσμον καὶ τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν. Καὶ αὐτὸς μὲν δὲν κατεδίωξε τοὺς Χριστιανούς, καίτοι ὁ ἐθνικὸς ὄχλος ἐνιαχοῦ παρεξέτράπη εἰς διωγμούς, ἀλλ' ὑποστηρίζων ὅλους τοὺς αἵρετικοὺς διέσχιζε τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς Χριστιανούς τὰς κλασσικὰς σπουδὰς, ἐξήτει δὲ νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς χριστιανικῶν ἰδεῶν καὶ ἔργων· τοιοῦτοτρόπως εἰσήγαγε τὸ κήρυγμα καὶ τὸ ἄσμα εἰς τὴν λατρείαν, ἔδρυσε φιλάνθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἐφρόντισε περὶ ἡθικῆς βελτιώσεως τοῦ ἐθνικοῦ κλήρου. Αἱ προσπάθειαι τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκλήθη παραβάτης ἢ ἀποστάτης, ἐπειδὴ ἀπεμακρύνθη τῆς πίστεως τῶν πατέρων του, ἦσαν αἱ τελευταῖαι ἀπόπειραι τοῦ ἐκπνέοντος ἐθνισμοῦ. Τοῦτο συνησθάνθη καὶ ὁ ἴδιος, λέγεται δὲ ὅτι ἐνῶ ἀπέθνησκε, πολέμων ἡρωϊκῶς πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀνεφώνησε: «Νενίκηκας Χριστέ».

19) Ὁ μέγας Βασίλειος.

Μεταξὺ τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καταλέγεται καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, γεννηθεὶς ἐν Καισαρείᾳ τῆς Καππαδοκίας, καὶ ἀκμάσας κατὰ τὸν τέταρτον αἰῶνα. Ἡ μήτηρ του Ἑμμέλεια καὶ ἡ μάμμη του Μακρίνη, διὰ τῆς εὐσεβείας καὶ ἀρετῆς αὐτῶν, συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς διαμόρφωσιν τοῦ ἡθους του. Ἐσπούδασεν ἐν Κωνσταντινου-

πόλει καὶ ἐν τῇ φιλοσοφικῇ σχολῇ τῶν Ἀθηναίων, ἔνθα συνεδέθη ἀδελφικῶς μετὰ τοῦ συσπουδαστοῦ του Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ἐσπουδαζε τότε ἐν Ἀθήναις καὶ ὁ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης. Ὁ μέγας Βασίλειος, μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν του, ἐγένετο ἐπ' ὀλίγον διδάσκαλος τῆς ῥητορικῆς εἰς τὴν πατρίδα του, διέτριψε δ' ὕστερον εἰς τὴν ἔρημον, προσευχόμενος καὶ μελετῶν, καὶ τέλος ἔγεινε πρεσβύτερος, κατόπιν δ' ἐπίσκοπος εἰς τὴν ἰδίαν του πατρίδα.

Ὁ Βασίλειος ὡς ἐπίσκοπος ἀνεδείχθη ἀληθῶς μέγας, ὑπόδειγμα ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, πραότητος μὲν ἀφ' ἑνός, ἀλλ' ἀκλόνητος ἀφ' ἑτέρου, ὅταν αἱ περιστάσεις ἀπῆλθουν τοῦτο. Αὐτοκράτωρ ἦτο τότε ὁ Οὐάλης, ὁ ὁποῖος εὐνοῶν τὸν Ἀρειανισμόν, ἔστειλε τὸν ἐπίτροπόν του Μόδεστον πρὸς διαφόρους ἐπισκόπους, διὰ νὰ πείσῃ αὐτοὺς, μὲ ὑποσχέσεις καὶ μὲ ἀπειλάς, νὰ γίνουν Ἀρειανοί. Πολλοὶ ἐπίσκοποι ὑπεχώρουν· ὅτε ὅμως ὁ Μόδεστος παρουσιάσθη πρὸ τοῦ Βασιλείου καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὴν βασιλικὴν ἐπιθυμίαν, εὔρε τὸν Βασίλειον ἀκλόνητον. Ὁ Μόδεστος τότε ἠπεύλησεν αὐτὸν δι' ἐξορίας, μαρτυρίων καὶ θανάτου, ἀλλ' ὁ Βασίλειος, πλήρης θάρρους καὶ ἀξιοπρεπείας, ἀπήντησεν: «Ἐκ πάντων τούτων οὐδὲν φοβοῦμαι· ἀρπαγὴν τῆς παρουσίας δὲν φοβεῖται ὁ μηδὲν ἔχων εἰμὴ ὀλίγα τινα παλαιὰ ἐνδύματα καὶ τινα βιβλία· ἐξορίαν δὲν γνωρίζω, διότι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἶμαι ὡς ξένος· μαρτύρια δὲν δύνανται νὰ ἐπιβληθοῦν εἰς τὸ ἀσθενές τοῦτο σῶμα, τὸ ὅποσον δύνανται νὰ καταστρέψῃ ἢ πρώτη προσβολή· ὁ θάνατος τέλος μὲ ἐνόνει

μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ πληροῖ πάσας τὰς εὐχὰς μου. Ἡμεῖς εἴμεθα πρᾶσι καὶ ταπεινοὶ εἰς ὅλα, οὐ μόνον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἐλάχιστον τῶν ἀνθρώπων· ὅταν ὅμως πρόκηται περὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ δὲν φοβούμεθα. Τὸ πῦρ, τὸ ξίφος, τὰ θηρία καὶ οἱ ὄνυχες οἱ σχίζοντες τὰς σάρκας εἶναι δι' ἡμᾶς μᾶλλον ἀπόλαυσις παρὰ φόβος· ἃς ἀκούσῃ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς». Ἡ ἀνδρική αὕτη στάσις τοῦ Βασιλείου ἐπέφερε τὸν θαυμασμὸν τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος ἀφῆκεν αὐτὸν πλεόν ἀνενόχλητον.

Ὁ μέγας Βασίλειος φημίζεται καὶ διὰ τὴν μεγάλην του φιλάνθρωπίαν· οὐ μόνον ὅτε ἦτο νέος διένειμε τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ καὶ ὅτε συνέθη λιμός τις εἰς τὴν Καισάρειαν, ἔτρεφε πλείστους πτωχοὺς καθ' ἑκάστην εἰς τὴν οἰκίαν του· βραδύτερον δὲ γενόμενος ἐπίσκοπος, ἱδρυσεν καὶ συνετήρει μέγιστον πτωχοκομεῖον.

Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς φημίζεται ὁ μέγας Βασίλειος, συγγράψας σοφώτατα συγγράμματα, ἰδίως κατὰ τοῦ ἀρειανισμοῦ καὶ ἐρμηνευτικὰ τῆς ἀγίας Γραφῆς. Τοῦ μεγάλου Βασιλείου σώζεται καὶ λειτουργία, ἡ ὁποία σήμερον τελεῖται δεκάκις τοῦ ἔτους (τὰς πέντε πρώτας Κυριακὰς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, τὴν μεγάλην Πέμπτην καὶ τὸ μέγα Σάββατον, τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων καὶ τῶν Θεοφανείων καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Βασιλείου). Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Βασιλείου († 379) κατὰ τὴν πρώτην Ἰανουαρίου.

20) Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός.

Ὁ ἐκ Καππαδοκίας καταγόμενος Γρηγόριος ἔλαβε τὴν πρώτην χριστιανικὴν ἀνατροφήν παρὰ τῆς εὐσεβοῦς μητρὸς του Νόννης. Ἀφοῦ ἐσπούδασεν εἰς Καισάρειαν, Ἀλεξάνδρειαν καὶ Ἀθήνας, ἔνθα συνεδέθη μετὰ τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἦλθε βραδύτερον εἰς τὸ ἐρημητήριον τοῦ Πόντου, ὅπου διέτριβεν ὁ Βασίλειος, καὶ κατέγεινε μετ' αὐτοῦ εἰς βαθείας μελέτας τῆς Ἀγίας γραφῆς καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς φιλολογίας. Μετ' ὀλίγον ἦλθεν εἰς Ναζιανζὸν καὶ ἐχειροτονήθη πρεσβύτερος ὑπὸ τοῦ ἐκεῖ ἐπισκόπου πατρὸς του, τὸν ὁποῖον ἐβροῆθει εἰς τὰ ἐπισκοπικά του καθήκοντα. Ἡ φήμη του εἶχε ταχέως διαδοθῇ καὶ πολλαχοῦ ἐζήτουν αὐτὸν δι' ἐπίσκοπον, ἀλλ' αὐτὸς ἀπέφευγεν· ὅτε ὅμως οἱ ὀλίγοι ἀπομείναντες ὀρθόδοξοι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἔνθα τότε δεινῶς κατεπιέζοντο ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, προσεκάλεσαν αὐτὸν ὡς ἐκκλησιαστικὸν προϊστάμενον, ἐδέχθη τὴν πρόσκλησιν, καὶ ἐκεῖ εἷς τινα μικρὸν ναόν, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Ἀναστασίας, ἐξεφώνησε τοὺς περιφήμους πέντε λόγους κατὰ τοῦ ἀρειανισμοῦ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Λόγου (δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ), ἐξ οὗ καὶ ἐπεκλήθη Θεολόγος. Ὅτε ὁ Θεοδόσιος ὁ Α' ἐγίνε αὐτοκράτωρ (380), ἀνεκήρυξε τὸν Γρηγόριον ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τὸν κατέστησε πρόεδρον τῆς δευτέρας οἰκουμενικῆς συνόδου (381)· ἀλλὰ ταχέως ἔφυγεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἕνεκα τῶν πολλῶν κατ' αὐτοῦ ἀν-

τιδράσεων τῶν ἐχθρῶν του, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Ναζιανζόν. Τέλος ἀποσυρθεὶς εἰς ἐξοχικόν του κτῆμα, ἀπέθανε τὸ ἔτος 390.

Ὁ Γρηγόριος δὲν εἶχε πολὺ ἀνεπτυγμένον τὸ διοικητικὸν χάρισμα, διεκρίθη ὅμως πολὺ ὡς ῥήτωρ καὶ ὡς συγγραφεύς, συγγράφας πλείστους λόγους, ἐπιστολάς καὶ ποιήματα· διὰ τὴν ἔξοχον συγγραφικὴν δρᾶσίν του θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν μεγίστων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία τιμᾷ τὴν μνήμην του κατὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου.

21) Ὁ Θεοδόσιος Α΄ καταδιώκων τοὺς ἐθνικούς.

Μετὰ τὸν Ἰουλιανὸν οὐδεὶς πλέον αὐτοκράτωρ ἀπεπειράθη νὰ πολεμήσῃ τὸν Χριστιανισμόν, τοῦναντίον πάντες οἱ διάδοχοι τοῦ Ἰουλιανοῦ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ αὐτοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οὗτοι ἠγνείχοντο τὴν ἐθνικὴν Θρησκείαν, ἀλλὰ Θεοδόσιος δ' Α' (379—395) ἤρχισε νὰ λαμβάνῃ αὐστηρὰ μέτρα κατὰ ταύτης, καὶ διὰ διατάγματος ἐχαρκτηρίσεν ὡς ἑγκλημα τὴν εἰδωλολατρείαν· οἱ μοναχοὶ καὶ ὁ λαὸς κατεδίωκον μετὰ σφοδρότητος τὸν ἐθνισμόν καὶ κατέστρεφον ἐθνικοὺς ναοὺς καὶ ἀριστουργήματα τῆς ἐθνικῆς τέχνης. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συνέβησαν αἱματηραὶ παραχαὶ μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ ἐθνικῶν, καὶ τότε κατὰ διαταγὴν τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ῥωμαϊκὸς στρατὸς κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων τὸν περίφημον ἐθνικὸν ναὸν τοῦ Σεράπιδος, τὸ Σεραπεῖον. Αἱ παρεκτροπαὶ αὗται κατὰ τῆς ἐθνικῆς λατρείας καὶ τῶν καιμηλίων τῆς ἐθνικῆς τέχνης εἶναι

ἄξια κατακρίσεως, οὐ μόνον διότι κατεστράφησαν τόσα ἀριστουργήματα, οὐ μόνον διότι αἱ πεποιθήσεις παντὸς ἀνθρώπου πρέπει νὰ εἶναι σεβασταί, ἀλλὰ καὶ διότι ὁ Σωτὴρ οὐδέποτε συνέστησε τὴν διὰ τῆς βίας ἐκχριστιάνισιν, ἀλλὰ μόνον διὰ τῆς πειθοῦς· διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀπεδοκίμαζον, ὡς ξένας πρὸς τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, τὰς παρεκτροπὰς ταύτας κατὰ τῆς ἐθνικῆς Θρησκείας· ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς μέθης ἐκ τῆς νίκης καὶ τοῦ φανατισμοῦ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι παρώρμων τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐξαλείψῃ διὰ τῆς βίας τὸν ἐθνισμόν, αἱ διαμαρτυρίαι αὗται τῶν ὀλίγων πατέρων ἦσαν ὡς φωναὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ. Ἐπὶ Θεοδοσίου Α' συνεκροτήθη, ὡς εἶδομεν, ἡ δευτέρα οἰκουμενικὴ σύνοδος (381) ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ διωγμὸς κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας ἐξηκολούθησε καὶ ἐπετάθη μάλιστα ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Θεοδοσίου τοῦ Α'.

22) Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.

Ὁ Ἰωάννης, ὁ ἕνεκα τῆς ἐξόχου του εὐγλωττίας ἐπονομασθεὶς Χρυσόστομος, ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἀνετράφη ὑπὸ τῆς εὐσεβοῦς μητρὸς του Ἀνθούσης. Ἐσπούδασε τὴν ῥητορικὴν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ περιφήμου τότε ἐθνικοῦ ῥήτορος Λιβανίου, ὁ ὁποῖος τόσον ἐξετίμησε τὸ ῥητορικὸν τάλαντον τοῦ μαθητοῦ του, ὥστε ὀλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του ἔλεγεν ὅτι αὐτὸν θὰ ἀνεγνώριζεν ὡς διάδοχόν του, ἐὰν δὲν ἦτο Χριστιανός. Ἀφοῦ ἐβαπτίσθη, ἐμαθήτευσεν εἰς τὴν θεολογικὴν σχολὴν τῆς Ἀντιοχείας,

ἐνθα διεκρίθη. Χειροτονηθεὶς βραδύτερον πρεσβύτερος Ἀντιοχείας ἐφημίσθη τόσον ὥς ῥήτωρ, ὥστε ἐκλήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀνεδείχθη πατριάρχης τῆς πρωτευούσης, ἐνθα διεκρίθη ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ βίου· ἐφρόντισε διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ εὐαγγελίου εἰς τοὺς ἐθνικοὺς Γότθους καὶ Πέρσας, κατεπολέμησε τοὺς αἵρετικούς, περιέθαλψε τοὺς πτωχοὺς καὶ τοὺς ἀξίους προστασίας, διήκνησε μετ' ἀγάπης καὶ αὐστηρότητος τὸν ὑπ' αὐτὸν κληρὸν, καὶ ἐκήρυξε μετὰ παρρησίας πάντοτε τὴν ἀλήθειαν, ἐνδιαφερόμενος μόνον διὰ τὴν πρόοδον καὶ ἡθικότητα τοῦ ποιμνίου, ἀδιαφορῶν ἂν δυσηρέσται πολλοὺς σημαίνοντας, τῶν ὁποίων ἤλεγχε τὰς παρεκτροπὰς. Ἐπειδὴ δὲ δριμύως κατεφέρετο κατὰ τῆς πολυτελείας καὶ τῆς ἀσωτίας τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ τῆς αὐτοκρατείας Εὐδοξίας ἐξωρίσθη δις· ἐνῷ ἐπορεύετο εἰς Πόντον, τὸν τόπον τῆς δευτέρας ἐξορίας του, δὲν ὑπέμεινε εἰς τὰς ταλαιπωρίας ἀλλ' ἀπέθανε (407), δοξολογῶν τὸν Θεόν.

Ὁ Χρυσόστομος συνέγραψε πλεῖστα συγγράμματα, λόγους, ἐπιστολάς, ἐρμηνείας εἰς τὴν ἁγίαν Γραφήν, καὶ διαφόρους ἄλλας πραγματείας, αὐτοῦ δὲ εἶναι ἔργον καὶ ἡ σήμερον τελουμένη ἐν ὅλῃ τῇ Ὁρθόδοξῃ Ἐκκλησίᾳ λειτουργία. Ὁ Χρυσόστομος εἶναι ὁ μέγιστος ῥήτωρ τῆς Ἐκκλησίας πάντων τῶν αἰώνων, ἐλατρεῦετο δὲ ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ τὴν μνήμην αὐτοῦ τὴν 13ην Νοεμβρίου, καὶ τὴν 27ην Ἰανουαρίου ἐορτάζεται ἡ μετὰ ποιμπῆς ἀνακομιδὴ τοῦ λειψάνου του εἰς Κωνσταντινούπολιν. Τὴν δὲ 30ην Ἰανουαρίου ἡ Ἐκκλησία πανηγυρίζει ἀπὸ κοινοῦ τὴν μνήμην τῶν τριῶν μεγάλων αὐτῆς

Ἱεραρχῶν καὶ οἰκουμενικῶν διδασκάλων, Βασιλείου τοῦ μεγάλου, Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ Ἰωάννου τοῦ Χρυσόστομου. Κατὰ τὴν ἐορτὴν ταύτην ψάλλεται τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον: «Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου Θεότητος, τοὺς τὴν οἰκουμένην ἀκτίσι δογμάτων θείων πυρσεύσαντας, τοὺς μελιρρύτους ποταμοὺς τῆς σοφίας, τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντας, Βασίλειον τὸν μέγαν καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, σὺν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ, τῷ τὴν γλῶσσαν χρυσορρήμονι, πάντες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἐρασταί, συνελθόντες ὕμνοις τιμήσωμεν· αὐτοὶ γὰρ τῇ Τριάδι ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύουσιν». Ἐν τῷ ἀπολυτικίῳ τούτῳ οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι χαρακτηρίζονται ὡς οἱ τρεῖς μέγιστοι φωστῆρες τῆς Θεότητος· λέγεται δ' αὕτη τρισηλίας, ὡς ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν ὑποστάσεων, τοῦ Πατρὸς, τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, αἱ ὁποῖαι ποιητικῶς παραβάλλονται πρὸς τρεῖς πνευματικούς· οἱ φωστῆρες οὗτοι ἐπύρσευσαν, δηλαδὴ ἐφώτισαν καὶ ἐθέρμαναν, τὸν κόσμον μὲ τὰς πνευματικὰς ἀκτῖνας, ἥτοι μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων δογμάτων· παραβάλλονται κατόπιν οἱ τρεῖς Ἱεράρχαι πρὸς ποταμοὺς σοφίας ῥέοντας μέλι, διότι ὅπως ὁ ποταμὸς ποτίζει καὶ καθιστᾷ εὐφορον τὴν πέριξ χώραν, οὕτω καὶ αὐτοὶ διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ εὐγλωττίας των κατήρδευσαν, ἐπότισαν, δηλαδὴ ἐδίδαξαν ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὰ νάματα (τὰ ὕδατα), ἥτοι τὴν σοφίαν τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ.

Ὡστε τὸ ἀπολυτίκιον δύναται νὰ παραφρασθῇ ὡς ἐξῆς: Ἄς συνέλθωμεν πάντες οἱ θαυμασταὶ τῶν λόγων τῶν τριῶν μεγίστων φωστήρων τῆς τρισυποστάτου Θεότητος καὶ ἃς

τιμήσωμεν μὲ ὕμνους αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἐφώτισαν τὸν κόσμον μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν θείων ἀληθειῶν· αὐτοὺς τοὺς εὐγλωττοτάτους καὶ σοφωτάτους ἄνδρας, οἱ ὅποιοι ἐδίδασξαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον τὴν σοφίαν τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τὸν μέγαν Βασίλειον καὶ τὸν θεολόγον Γρηγόριον μετὰ τοῦ περιφήμου Ἰωάννου, τοῦ ὁποίου ἡ γλῶσσα ῥέει χρυσὸν (Χρυσοστόμου)· διότι αὐτοὶ μεσιτεύουσι πάντοτε ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς τὴν Τριάδα.

23) Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

Ὁ μέγας αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἰουστινιανὸς ὁ Α' (527—565) ἀνενέωσε τοὺς κατὰ τῶν ἐθνικῶν νόμους καὶ ἐπέβαλεν εἰς τοὺς ἀρνούμενους νὰ βαπτισθοῦν τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου· ἐπέφερε δὲ καίριον πλῆγμα κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ, διατάξας νὰ κλείσουν αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαί, αἱ ὁποῖαι ἕως τότε συνεκράτουν τὴν πρὸς τὸν ἀρχαῖον ἐθνικὸν κόσμον ἀγάπην· ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἤκμαζε τότε πρὸ πάντων ἡ φιλοσοφικὴ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν.

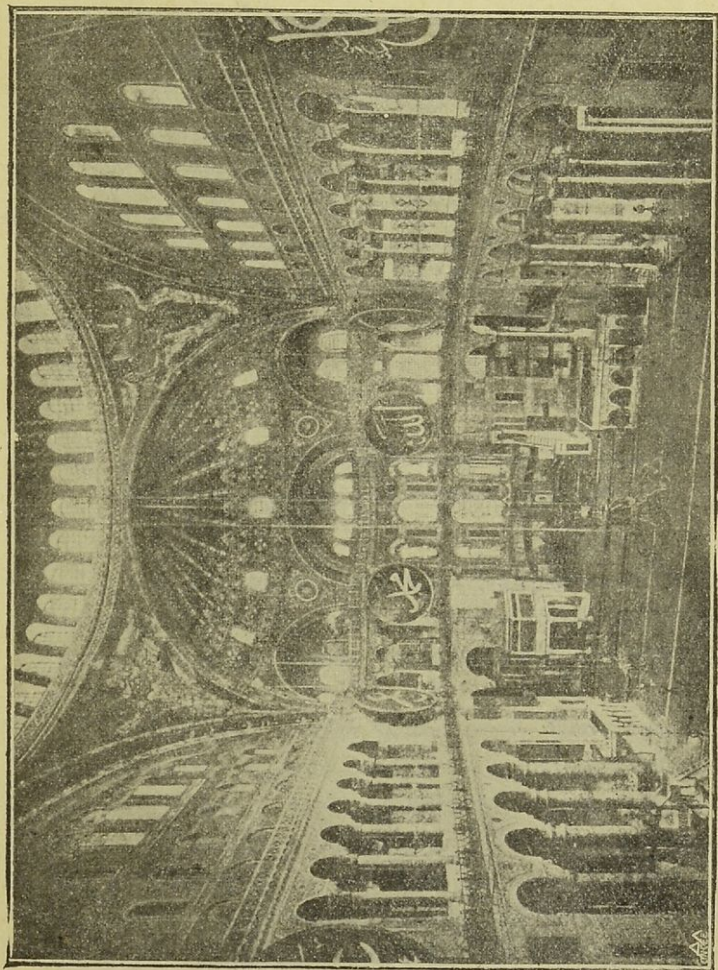
Διὰ τῶν αὐστηρῶν τούτων μέτρων κατὰ τοῦ ἐθνισμοῦ, οὗτος περιωρίζετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, μέχρις ὅτου κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Ἐκ τῶν τελευταίων ἐκχριστιανισθέντων λαῶν εἶναι οἱ Μανιᾶται, οἱ ὅποιοι μόλις ἐπὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνης (867) ἐξεχριστιανίσθησαν.

Ἐπὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἐκτίσθη καὶ ὁ περίφημος ναὸς

τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας (δηλαδή τοῦ ἁγίου Πνεύματος) ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ναὸν περικαλλῆ τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἱδρυσε τὸ πρῶτον ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, τὸν ὁποῖον ἀνυποκόδομησεν εὐρυχωρότερον ὁ υἱὸς τοῦ Κώνστας. Ὅτε ἐξωρίσθη ὁ Χρυσόστομος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ λαὸς τὸν ἐπυρπόλησεν, ἀνεκτίσθη δὲ πάλιν μετ' ὀλίγον. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἐπυρπολήθη ἐκ νέου ὁ ναὸς ὑπὸ τοῦ ὄχλου, κατὰ τὴν στάσιν τοῦ Νίκα (532), ἀμέσως δὲ μετὰ τὴν λῆξιν τῆς στάσεως ὁ Ἰουστινιανὸς ἔθεσε τὰ θεμέλια τοῦ νέου κτιρίου, τὸ ὁποῖον ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπέστατον, θεωρούμενον ὡς ἐν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς τέχνης. Τὸ 537 ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια, ὅτε λέγεται ὅτι ὁ Ἰουστινιανὸς ἀνεφώνησε «νενίκηκά σε Σολομῶν», ἐννοῶν διὰ τούτου ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἦτο ἀνώτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ περιφήμου ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἱδρῦσει ὁ Σολομῶν. Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ ναοῦ ἐστοίχισε περὶ τὰ 360 ἑκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Χρυσὸς καὶ πολύτιμοι λίθοι καὶ ἀριστουργήματα τέχνης ἐκόσμησαν τὸν ναόν. Εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς ὑπῆρχεν ἡ καλουμένη κρήνη, ἐνθα κατέδυσον τοὺς δακτύλους εἰς τὸ ὕδωρ οἱ εἰσερχόμενοι πιστοί, ἄνωθεν δὲ τῆς κρήνης ἀνεγινώσκετο ἡ περίφημος ἐπιγραφή :

Νίψον ἀνομήματα μὴ μόναν ὄψιν,

ἡ ὁποία εἴτε ἐκ δεξιῶν εἴτε ἐξ ἀριστερῶν ἀναγνώσθη ἀποδίδει τὴν αὐτὴν φράσιν. Ἀξιοθαύμαστα εἶναι κυρίως ἡ ἀρμονία, ἡ ἐλαφρότης παρ' ὅλον τὸν ὄγκον, καὶ τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον ἔχει ὁ ναός. Χαρακτηριστικὸν τοῦ ναοῦ τούτου εἶναι ὁ θόλος, τοῦ ὁποίου διὰ πρώτην φοράν ἐγίνετο χρῆσις εἰς ἐκκλησίαν· ἐπειδὴ δὲ ναὸς μὲ θόλον ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ἐν

ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΣΟΦΙΑΣ

Βυζαντίῳ, πᾶς ναὸς ἔχων θόλον λέγεται ὅτι εἶναι βυζαντινοῦ ρυθμοῦ. Τὸ 558 ἔπεσεν ἐκ σεισμοῦ ὁ θόλος, καὶ ἀνιδρύθη ἀμέσως, ἔτι κομψότερος, ὁ σήμερον ὑπάρχων.

Ἀπὸ τοῦ 1453, ὅτε ἐκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ ἱερὸς οὗτος ναὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετεβλήθη εἰς τζαμίον. Βεβαίως δὲν εἶναι μακρὰν ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες λειτουργοὶ τῆς Χριστιανοσύνης θὰ ἀναπέμψουν πάλιν πρὸς τὸν Ὑψιστον δοξολογίας ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς πρωτεύουσας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τοῦ τόπου τῶν ὀνείρων παντὸς Ἑλλήνος!

24) Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος καὶ ὁ ἀνάθιστος ὕμνος· ἡ ὑψωσις τοῦ τιμίου σταυροῦ.

Εἰς τῶν μεγίστων αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου ἦτο ὁ Ἡράκλειος (610—641), ἐπὶ τοῦ ὁποίου τὸ κράτος διεξήγαγε πλείστους νικηφόρους πολέμους κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

Ἐπ' αὐτοῦ ἐπολιορκήθη τὸ πρῶτον ἡ Κωνσταντινούπολις ὑπὸ τῶν ἡγωνιμένων δυνάμεων τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἀβάρων, οἱ ὅποιοι ὅμως ἡττηθέντες ταχέως ἠναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν (626)· τότε ἐπειδὴ ἡ νίκη αὕτη ἔσωσε τὴν πρωτεύουσαν καὶ τὸν Ἑλληνισμόν ἀπὸ ὑπερτάτους κινδύνους, χάρις εἰς τὴν γενναιότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἐπολέμησεν ὁ στρατός, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἀκλόνητον πεποίθησιν εἰς τὴν προστασίαν τῆς πολιούχου Θεο-

τόκου, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀγῶνος ἀπεδόθη εἰς τὴν «ὑπέρ-
μαχον στρατηγόν», ἥτοι τὴν ἡγουμένην τοῦ στρατοῦ
προστάτιδα τῆς πόλεως Θεοτόκον διὰ τοῦτο ὁ λαὸς ἀνύ-
μνησε ταύτην ὄρθιος, εἰς δῆλωσιν αἰδίου εὐγνωμοσύνης,
καὶ οὕτω καθιερώθη ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀκαθίστου ὕμνου, εἰς
τὴν ὁποίαν προσετέθη βραδύτερον ἡ μνήμη τῶν δύο πο-
λιορκιῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ἀπεκρούσθησαν οἱ Ἄραβες
ἀπὸ τῆς πρωτευούσης. Ὁ ἀκάθιστος ὕμνος σύγκειται ἐξ
24 οἰκῶν (ἥτοι συνόλου τροπαρίων), ἀνὰ ἐξ τῶν ὁποίων
κατὰ σειρὰν ψάλλονται καθ' ἐκάστην τῶν τεσσάρων πρώ-
των Παρασκευῶν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴν
δὲ ἐσπέραν τῆς Παρασκευῆς τῆς πέμπτης ἐβδομάδος τῆς
Τεσσαρακοστῆς ψάλλεται ὁλόκληρος ὁμοῦ ὁ ἀκάθιστος
ὕμνος. Πασίγνωστον εἶναι τὸ κοντάκιον: «Τῇ ὑπερμάχῳ
στρατηγῷ τὰ νικητήρια· ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν, εὐχα-
ριστήρια ἀναγράφω σοι ἡ πόλις σου Θεοτόκε· ἀλλ' ὡς
ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον ἐκ παντοίων με κινδύνων
ἐλευθέρωσον. ἵνα κράζω σοι: Χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε».
Δηλαδή: Τὴν νίκην εἰς σὲ ἀποδίδω ὦ προστάτις Θεοτόκε,
ἡ ὁποία ὠδήγεις τὸν στρατόν. Ἐπειδὴ ἡλευθερώτην ἀπὸ τὰ
δεινά, σὲ εὐχαριστῶ, ἐγὼ ἡ πόλις σου, ὦ Θεοτόκε. Ἐπειδὴ
ὅμως ἡ δύναμίς σου εἶναι ἀκατανίκητος, ἐλευθέρωσέ με
ἀπὸ διαφόρους κινδύνους, ὥστε νὰ κράζω πρὸς σὲ Χαῖρε
νύμφη ἀνύμφευτος.

Ὁ Ἡράκλειος πολεμῶν τὸ 628 πρὸς τοὺς Πέρσας κα-
τῶρθωσεν νὰ ἐπανακτήσῃ τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυ-
ρόν, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε (614) οἱ Πέρσαι εἶχον ἀπαγάγει
ἐξ Ἱεροσολύμων· ἔφερε δὲ τοῦτον καὶ ἀνύψωσε πανηγυ-

ρικῶς εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἐνῷ ὁ λαὸς ἔψαλλε :
 «Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν σου καὶ εὐλόγησον τὴν κληρο-
 νομίαν σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμε-
 νος, καὶ τὸ σὸν φυλάττων διὰ τοῦ σταυροῦ σου πολίτευμα».
 Δηλαδή: ὦ Κύριε σῶσε καὶ εὐλόγησε τὸν λαόν σου, χα-
 ρίζων νίκας εἰς τοὺς βασιλεῖς ἐναντίον τῶν βαρβάρων, καὶ
 διὰ τῆς βοήθειας τοῦ σταυροῦ σου διαφυλάττων σώαν τὴν
 πολιτείαν σου. Τότε ὤρίσθη, εἰς ἀνάμνησιν τῆς εὐρέ-
 σεως τοῦ τιμίου σταυροῦ ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἐλένης καὶ τῆς
 ἐπαναφορᾶς τούτου εἰς Ἱεροσόλυμα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείου,
 ἡ ἑορτὴ τῆς ὑψώσεως τοῦ τιμίου σταυροῦ, ἑορταζομένη
 ἕκτοτε κατὰ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου.

25) Οἱ ἀσκηταί· ὁ ἅγιος Ἀντώνιος· ὁ μοναχικὸς βίος.

Ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος ἄνδρες τινές καὶ γυναῖκες
 ἐζήτουν ν' ἀνυψωθοῦν πρὸς τὸν Θεόν, ἀπομακρυνόμε-
 νοι τῶν διασκεδάσεων τοῦ κόσμου, νηστεύοντες καὶ προ-
 σευχόμενοι συνεχῶς. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι κατ' ἀρχὰς ἔμενον
 εἰς τὰς πόλεις· ἐνίοτε ὅμως, εἰς καιρὸν τῶν διωγμῶν, πολ-
 λοὶ ἐξ αὐτῶν διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν μαίναν τῶν διωκτῶν
 καὶ τὴν διαφθοράν τῆς συγχρόνου των κοινωνίας, ἀπεχώ-
 ρουν προσωρινῶς εἰς τὴν ἔρημον, ἔνθα ἡσκούντο, δηλαδή
 κατεγίνοντο εἰς τὴν νηστείαν, τὴν προσευχὴν καὶ τὴν ἐγ-
 κράτειαν.

Πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἀπεχώρησε δι' ὅλην του τὴν ζωὴν εἰς

τὴν ἔρημον, καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ἀσκητικοῦ βίου εἶναι, κατὰ τὴν παράδοσιν, Παῦλος ὁ ἐκ Θηβαΐδος, ὁ ὁποῖος 97 ἔτη ἔζησεν ἐντὸς βραχέως σπηλαίου εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν ἔρημον, ἔνθα καὶ ἀπέθανε (περὶ τὸ 360). Διάσημος ἀσκητὴς ἦτο ἐπίσης ὁ ἅγιος Ἀντώνιος, νέος πλούσιος, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ ἐπώλησε τὰ υπάρχοντά του ἀπεχώρησεν εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν ἔρημον, ἔνθα ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πλεῖστοι θαυμασταί του († 356)· ἡ Ἐκκλησία τιμᾷ τὴν μνήμην του τὴν 17ην Ἰανουαρίου. Ὁ ἀσκητικὸς βίος ἐξηπλοῦτο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν καταπληκτικῶς· πλῆθος ἀσκητῶν συνέρρεον εἰς τὰς ἐρήμους, διὰ ν' ἀποφύγουν τὴν κακίαν τοῦ κόσμου καὶ τὴν μαρίαν τῶν διωκτῶν. Ὁ μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου Παχώμιος, εἰς τὴν Αἴγυπτον, συνήθροισε πρῶτος πολλοὺς ἀσκητὰς ὁμοῦ, καὶ οὕτως ἔλαβεν ἀρχὴν ὁ μοναχικὸς βίος. Ὁ Παχώμιος ἔδρυσεν καὶ τὸ πρῶτον γυναικεῖον μοναστήριον. Ὁ μέγας Βασίλειος συνέταξε τοὺς μοναχικοὺς κανόνας, οἱ ὁποῖοι γχύουν ἔτι εἰς ὁλόκληρον τὴν ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν. Τρεῖς ἦσαν αἱ κύριαι ἀρεταὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου: ἡ ὑπακοή, ἡ ἀκτημοσύνη καὶ ἡ ἐγκράτεια.

Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἔλαβε ταχέως μεγάλην ἀνάπτυξιν· ἤδη ὁ Παχώμιος εἶχε 7000 μοναχοὺς ὑπ' αὐτόν· ἐξηκολούθουν ὅμως καὶ πολλοὶ νὰ ζοῦν ὡς ἀσκηταί, ἰδίως εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν, τινὲς δ' ἐξ αὐτῶν ὑπεβάλλοντο εἰς ὑπερβολικὰς στερήσεις καὶ κακουχίας, νομίζοντες ὅτι οὕτως εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν, ὡς λ. χ. οἱ Στυλῖται, μεταξὺ τῶν ὁποίων περίφημος εἶναι ὁ Συμεὼν ὁ Στυλῖτης († 460), ὁ ὁποῖος ἀπὸ στύλου τινὸς πλησίον τῆς

Ἀντιοχείας ἐκήρυττεν εἰς τοὺς λαοὺς μετάνοιαν ἐπὶ 30 ὁλόκληρα ἔτη.

26) Οἱ εἰκονομάχοι. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.

Ἀπὸ τοῦ ὀγδόου αἰῶνος πολὺ ἐτάραξε τὴν Ἐκκλησίαν ἡ ἔρις περὶ τῶν εἰκόνων. Αἱ εἰκόνες τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων του ἐνωρὶς εἰσῆχθησαν εἰς τὰς ἐκκλησίας· ὁ πολὺς λαὸς ὅμως ἀντὶ νὰ τιμᾷ ταύτας μόνον, ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ τὰς λατρεύῃ καὶ νὰ ἐξαρτᾷ τὸ πᾶν ἐκ τῆς εὐνοίας μιᾶς εἰκόνος· εἶχε καταντήσει πλέον εἰκονολατρεία. Ἡ κατάχρησις αὕτη τῆς λατρείας τῶν εἰκόνων δὲν ἦτο ἀνεκτὴ παρὰ τῶν μᾶλλον ἀνεπτυγμένων καὶ ἤρχισεν ἀντίδρασις κατ' αὐτῆς. Ἀντὶ ὅμως νὰ ζητηθῇ νὰ διδαχθῇ ὁ λαὸς ὅτι δὲν πρέπει νὰ λατρεύῃ τὰς εἰκόνας, ἀλλὰ νὰ τιμᾷ μόνον αὐτάς, ἐζητήθη ἡ βιαία ἀποβολὴ τῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν. Ὁ αὐτοκράτωρ Λέων Γ' ὁ Ἰσαυρος (717—741), ἀφοῦ πρῶτον ἀπηγόρευσε πᾶσαν λατρείαν εἰς τὰς εἰκόνας, διέταξε νὰ ἐκβάλλουν αὐτάς ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν. Ὅπως ἦτο φυσικὸν τοιαύτη ἐνέργεια ἤγειρε μεταξὺ τοῦ λαοῦ μέγαν ἐρεθισμόν, ὁ ὁποῖος ηὔξανεν ἔνεκα τῆς βιαιότητος μετὰ τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ ἐφήρμοζε τὰ κατὰ τῶν εἰκόνων μέτρα, μάλιστα ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Λέοντος, Κωνσταντίνου Ε' τοῦ Κοπρωνύμου (741—775)· ἐπ' αὐτοῦ πολλοὶ μοναχοί, οἱ ὁποῖοι διεκρίνοντο διὰ τὴν ἀγάπην των πρὸς τὰς εἰκόνας, ἐξωρίσθησαν, ἐφυλακίσθησαν, ἐβασανίσθησαν καὶ ἐθανατώθησαν. Οἱ ἐχθροὶ

τῶν εἰκόνων ἐκαλοῦντο εἰκονομάχοι, οἱ δὲ φίλοι εἰκονολάτριαι. Τέλος ἡ βασίλισσα Εἰρήνη ἡ Ἀθηναία συνεκάλεσεν ἐν Νικαίᾳ τὴν ἐβδόμην καὶ τελευταίαν οἰκουμένην σύνοδον (787). Ἡ σύνοδος αὕτη ἀνεστήλωσε, δηλ. ἐπανάφερε τὰς εἰκόνας καὶ ὥρισεν ὅτι αὗται πρέπει νὰ προσκυνῶνται τιμητικῶς, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ λατρεύωνται, διότι ἡ λατρεία ἀνήκει μόνον εἰς τὸν Θεόν. Μετὰ τὴν Εἰρήνην ὅμως ἀπηγορεύθη πάλιν ὑπὸ τινων αὐτοκρατόρων (Λέοντος Ἀρμενίου, Θεοφίλου) ἡ τιμὴ τῶν εἰκόνων, ἕως ὅτου τέλος ἡ σύζυγος τοῦ Θεοφίλου, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς, ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα, ἐπιτροπεύουσα τὸν ἀνήλικον υἱὸν τῆς, συνεκάλεσε νέαν σύνοδον ἐν Κωνσταντινουπόλει (842), ἡ ὁποία καθώρισε πλέον ὀριστικῶς τὴν τιμητικὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων, καὶ εἰς ἀνάμνησιν τοῦ γεγονότος τούτου ὠρίσθη ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἑορταζομένη τὴν πρώτην Κυριακὴν τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς.

Κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Ὁρθοδοξίας ψάλλεται τὸ ἐξῆς ἀπολυτίκιον: «Τὴν ἄχραντον εἰκόνα σου προσκυνούμεν Ἀγαθέ, αἰτούμενοι συγχώρησιν τῶν πταισμάτων ἡμῶν, Χριστέ ὁ Θεός· βουλῇσει γὰρ ἠυδόκησας σαρκὶ ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ, ἵνα ῥύσῃ, οὓς ἐπλάσας ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ· ὅθεν εὐχαρίστως βοῶμέν σοι: χαρὰς ἐπλήρωσας τὰ πάντα, ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, παραγενόμενος εἰς τὸ σῶσαι τὸν κόσμον». Δηλαδή. ὦ Ἀγαθέ Χριστέ, Θεὲ ἡμῶν, προσκυνούμεν τὴν ἁγίαν εἰκόνα σου, ἀφοῦ ζητήσωμεν συγχώρησιν διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας· διότι σὺ ἠθέλησες νὰ ἀνέλθῃς μὲ τὸ σῶμά σου ἐπὶ τοῦ σταυροῦ διὰ νὰ σώσῃς ἡμᾶς, τὰ δημιουργήματά σου ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ πονηροῦ, δηλ.

ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διὰ τοῦτο εὐχαρίστως φωνάζομεν πρὸς σέ: Σὺ ὁ Σωτὴρ μας, ὁ ὁποῖος ἤλθες νὰ σώσης τὸν κόσμον, ἐγέμισες ὅλα μὲ χαράν.

27) Ὁ Φώτιος· αἱ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν καὶ τὸ σχίσμα· ἐκχριστιανισμὸς τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ῥώσων.

Εἶδομεν ὅτι βαθμηδὸν ἐκ πάντων τῶν ἐπισκόπων διεκρίθησαν οἱ πέντε πατριάρχαι, οἱ ὁποῖοι εἶχον τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς περιφερείας των, χωρὶς ὅμως νὰ δικαιοῦνται νὰ ἐπεμβαίνουν εἰς τὰ πράγματα τῶν λοιπῶν ἐκκλησιαστικῶν περιφερειῶν. Ἀλλ' ὁ πατριάρχης Ῥώμης, πάπας τιτοφορούμενος, ἤδη ἀπὸ τοῦ Β' αἰῶνος ἐξήτει πᾶσαν εὐκαιρίαν νὰ ἀναμιγνύεται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, νομίζων ὅτι ὡς ἐπίσκοπος Ῥώμης ἠδύνατο ν' ἀποβῇ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν ὅτι ἦτο ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τὴν πολιτείαν, ἦτοι μονάρχης. Πάντοτε ὅμως αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς ἀπέκρουσαν τὰς τοιαύτας ἀποπειράς. Ἀλλὰ νέα ἀπόπειρα τοῦ πάπα κατὰ τὸν ἑνατον αἰῶνα ἔδωκε πλέον ἀφορμὴν νὰ ἐκραγῇ ὀριστικῶς τὸ σχίσμα μεταξὺ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἦτο ὁ Μιχαὴλ ὁ Γ' (842—867), ἐπειδὴ δέ, ὅτε οὗτος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἦτο τριετής, τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν διεχειρίζετο ὁ θεῖος τοῦ βασιλέως Βάρδας, ὁ ὁποῖος ἐλθὼν εἰς διάστασιν πρὸς τὸν τότε πατριάρχην Ἰγνάτιον, κατεδίδασεν αὐτὸν τοῦ

πατριαρχικοῦ θρόνου. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ Ἰγνάτιος ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, διὰ τὴν μετριάσῃ ὁ Βάρδας τὴν κακὴν ἐντύπωσιν ἐκ τούτου, ἠθέλησε ν' ἀναβιβάσῃ ἐπὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἄνδρα γενικῶς τιμώμενον καὶ τοιοῦτος ἦτο ὁ Φώτιος πρωτοσπαθάριος, ἦτοι ἀνώτερος ὑπάλληλος τῆς αὐλῆς, ἀνὴρ χαίρων γενικῆς ὑπολήψεως διὰ τὸ ἀνεπίληπτον ἠθὸς του, τὴν ἑξοχὸν σοφίαν του καὶ τὴν εὐγενῆ καταγωγὴν του. Ὁ Φώτιος ἀντέστη ἰσχυρῶς εἰς τὴν ἐκλογὴν, ἀλλὰ τέλος ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ, καί, ἀφοῦ διήλθεν ἐντὸς ἑξ ἡμερῶν ὅλα τὰ κατώτερα ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, ἔγινε πατριάρχης, ἡ δ' ἐκλογὴ του ἐπεκυρώθη ὑπὸ συνόδου τινὸς ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἐπειδὴ ὁμως οἱ φίλοι τοῦ Φωτίου ἐθούρουν ἔτι, ἠθέλησεν ὁ Φώτιος νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν ἐκλογὴν του μεγαλυτέρα σύνοδος, εἰς τὴν ὁποίαν ν' ἀντιπροσωπεύωνται καὶ ὁ πάπας καὶ οἱ λοιποὶ πατριάρχαι. Ὁ πάπας προσκληθεὶς ἔστειλε δύο ἀντιπροσώπους, διὰ νὰ ἐξετάσουν δῆθεν τὰ πράγματα, καὶ ἔγραψε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα κατηγορῶν αὐτὸν διότι καθήρσε τὸν Ἰγνάτιον χωρὶς νὰ τὸν ἐρωτήσῃ καὶ διότι ἀνεβίβασε τὸν Φώτιον ἀπὸ λαϊκοῦ εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πάπας, ἔξ ἀλαζονείας καὶ φιλαρχίας, ἐφέρθη ὅπως δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ φερθῇ, διότι οὔτε νὰ ἐρωτηθῇ ὁ πάπας ἦτο ἀνάγκη διὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Ἰγνατίου, οὔτε ἡ ἐκλογὴ τοῦ Φωτίου ἀντέβαινεν εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς κανόνας, τοῦναντίον καὶ ἄλλοι εἶχον γίνῃ ἀπὸ λαϊκῶν πατριάρχαι. Ὁ Φώτιος, ἠπίου χαρᾶς, δὲν ἔδωκεν σημασίαν εἰς τὴν τοιαύτην ὑβριστικὴν διαγωγὴν τοῦ πάπα, καὶ συνεκάλεσε τὴν σύνοδον, ἡ ὁποία ὁμοφώνως ἀνεγνώρισε τὴν ἐκλογὴν του (861). τότε ὁ πά-

πας συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Ῥώμην (863), αὕτη δ' ἐκήρυξε τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου ὡς ἄκυρον καὶ ἀφώρισε τοὺς δύο ἀντιπροσώπους του, οἱ ὅποιοι εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχον ἀναγνωρίσει αὐτόν.

Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ πάπα ἡγείρε μέγαν ἐρεθισμόν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ὁ Φώτιος ὑπέμενεν ἔτι, μέχρις ὅτου τέλος νέον ἐπεισόδιον τὸν ἠνάγκασε νὰ λύσῃ τὴν σιωπὴν του. Ὁ βασιλεὺς τῶν Βουλγάρων Βόγορις ἀπεφάσισε νὰ βαπτισθῇ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἑλληνος μοναχοῦ Μεθοδίου, καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ βασιλέως ἠναγκάσθη ν' ἀκολουθήσῃ καὶ ὁ βουλγαρικὸς λαὸς (864). Πρὸς ὀργάνωσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔστειλεν ὁ Φώτιος εἰς Βουλγαρίαν ἱερεῖς ἀνατολικούς, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἔστειλε καὶ ὁ πάπας Νικόλαος ἱερεῖς δυτικούς, οἱ ὅποιοι πρὸς μὲν τοὺς ἱερεῖς τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐφέροντο ὕβριστικώτατα, εἰσῆγον δὲ εἰς τὴν Βουλγαρίαν διαφόρους νέας διδασκαλίας, ξένας πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφὴν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὴν διδασκαλίαν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα δὲν ἐκπορεύεται μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ὡς διδάσκει ὁ Χριστός, ἀλλ' ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὁ Φώτιος, ὅστις μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὑπέμενε τὰ πάντα, ἐνόησε ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Ἐκκλησίας ἐπέβαλλε νὰ διαμαρτυρηθῇ, καὶ ἐξέδωκε ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τὴν ὁποίαν διεμαρτύρετο διὰ τὰς αὐθαρεσίας τοῦ πάπα καὶ τὰς παρεκτροπὰς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, καὶ προσεκάλει τοὺς πατριάρχας νὰ συνέλθουν εἰς γενικὴν σύνοδον διὰ νὰ συσκεφθῶν. Πράγματι τὸ 867 συνήλθε μεγάλη σύνοδος εἰς

Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἀντεπροσωπεύθησαν ὅλοι οἱ πατριάρχαι, καὶ τότε ἀφωρίσθη ὁ πάπας καὶ οἱ ἐμόφρονές του. Οὕτως ἐπῆλθε τὸ σχίσμα μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν χάρις εἰς τὴν φιλαρχίαν καὶ ἀλαζονείαν τῶν παπῶν.

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι πλείσται ἀπόπειραι ἐγένοντο πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, κυρίως ἐκ μέρους τῶν αὐτοκρατόρων, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζον ὅτι θὰ εὑρισκον τοὺς πάπας βοηθοὺς κατὰ τῶν ἀπειλούντων αὐτοὺς ἐχθρῶν, ἀλλὰ πᾶσαι αὐταὶ αἱ ἀπόπειραι ἀπέβησαν εἰς μάτην, διότι οἱ πάπαι οὐδέποτε λησμονοῦν τὰς παραλόγους ἀξιώσεις των. Τοῦναντίον μάλιστα πρὸ ὀλίγων ἔτι ἔτων ἡ βατικανὴ σύνοδος (1870) τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ὥρισεν ὅτι ὁ πάπας εἶναι ἀλάθητος ὅταν ἀποφαίνεται διὰ θρησκευτικὰ ζητήματα. Ἡ Ὁρθόδοξος ἀνατολικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε δύναται ν' ἀποδεχθῇ τοιαύτας κακοδοξίας, οὔτε τὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐπέφερεν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως καὶ εἰς τὴν λατρείαν τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶδομεν ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου ἐξεχριστιανίσθησαν οἱ Βούλγαροι κυρίως διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Μεθοδίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ του Κυρίλλου οἱ ὅποιοι ἐπενόησαν καὶ τὴν σλαβονικὴν γραφὴν, εἰς τὴν ὁποίαν μετέφρασαν τὴν ἁγίαν Γραφὴν καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ βιβλία. Ὑπ' αὐτῶν ἐξεχριστιανίσθησαν καὶ ἄλλοι σλαβικοὶ λαοί, διὰ τοῦτο οὗτοι λέγονται ἀπόστολοι τῶν Σλαύων. Καὶ οἱ Σέρβοι, οἱ ὅποιοι ἔλαβον γνῶσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ἡρακλείου, ὅτε καὶ ἀνεφάνησαν, κυρίως ἐξεχριστιανίσθησαν ὑπὸ τῶν δύο τούτων ἀδελφῶν. Ἐν Ῥωσ-

σία κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φωτίου ἦτο γνωστὸν τὸ εὐαγγέλιον ἀλλ' ἄνευ πολλῶν ὁπαδῶν· ἡ μεγάλη δούκισσα Ὑλγα ἐβαπτίσθη (955) εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἦτο Χριστιανὴ ἐν τῷ κρυπτῷ, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐγγόνου της Βλαδимиρου, ὁ ὁποῖος ἐβαπτίσθη (988) καὶ ἐνυμφεύθη τὴν Βυζαντινὴν περιγλήπισσαν Ἀνναν, ἐξεχριστιανίσθησαν οἱ Ῥῶσοι.

28) Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει· ὁ Δούθηρος· αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία μετὰ τὸν χωρισμὸν τῆς ἀπὸ τῆς Ὁρθοδόξου ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας ἐνέθευε καὶ ἐτροποποιεῖ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν περισσότερον τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως· καὶ ἡ διαφθορὰ ὅμως τοῦ κλήρου ἠϋξάνεν ἐπικινδύνως, πάπαι δ' ἐντελῶς διεφθαρμένοι ἐκάθισαν ἐπὶ τοῦ παπικοῦ θρόνου· διὰ τὰ ἐπαρκοῦν δ' οὗτοι εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ ἀσώτου βίου, τὸν ὅποιον ἔζων εἶχον ἀνάγκην χρημάτων καὶ διὰ τοῦτο ἐπενόησαν τὸ ἐντελῶς ἀντιχριστιανικὸν μέτρον τῶν συγχωροχαρτίων. Ἐνῷ, δηλαδή, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος μόνον εἰλικρινῆς μετάνοια δύναται νὰ φέρῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν σωτηρίαν, οἱ πάπαι ἐπώλουν ἀντὶ χρημάτων τὰ συγχωροχάρτια, διὰ τῶν ὁποίων δῆθεν συνεχωροῦντο αἱ ἁμαρτίαι, καὶ οὕτως ὁ ἔχων χρήματα ἠδύνατο νὰ ἐξαγοράσῃ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀπὸ τὸν πᾶπαν. Ἡ κα-

τάχρησις αὕτη ἔφθασεν εἰς τὸ κατακόρυφον κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα, ὅτε ἦτο πάπας Λέων ὁ δέκατος, ὁ ὁποῖος ἔστειλε μοναχοὺς εἰς τὰς παπικὰς χώρας πρὸς πώλησιν συγχωροχαρτίων. Ὅτε εἰς τὴν πόλιν Βιτεμβέργην τῆς Γερμανίας ἦλθεν ὁ μοναχὸς Τέτζελος καὶ μετ' ἀνηκούστου ἀναιδεΐας ἐπώλει τὰ συγχωροχάρτια, ὁ ἐν τῇ πόλει ἐκεῖνη ζῶν μοναχὸς καὶ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας Λούθηρος ἐξανέστη κατὰ τῆς τοιαύτης καπηλεύσεως τῶν θείων καὶ ἔφριξε βλέπων νὰ παρέχεται ἡ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν ἀντὶ χρημάτων. Ὁθούμενος ὑπὸ ἱεροῦ ζήλου ἀπεφάσισε νὰ καταπολεμήτῃ τὴν αἰσχροκέρδειαν ταύτην, καὶ τὴν 31 Ὀκτωβρίου 1517 ἀνήρτησεν εἰς τὴν θύραν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τῆς Βιτεμβέργης τὰς περιφήμους 95 θέσεις, ἧτοι ἔγγραφον ἀποτελούμενον ἐξ 95 θέσεων (=περιοπῶν, ἄρθρων), διὰ τῶν ὁποίων ἐπολέμει τὰ συγχωροχάρτια καὶ ἐδίδασκεν ὅτι μόνον εἰλικρινῆς μετάνοια, καὶ οὐχὶ χρήματα, δύναται νὰ συμφιλιώσῃ μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐντὸς ὀλίγου χρόνου αἱ θέσεις αὗται ἔγιναν γνωταὶ εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην. Ὁ πάπας ἀφοῦ εἰς μάτην προσεπάθησε νὰ ἡσυχάσῃ τὰ πράγματα, διὰ βούλλας, ἦτοι δι' ἐγγράφου του, ἐκήρυξε τὸν Λούθηρον αἰρετικὸν καὶ ἠπέλησε νὰ τὸν ἀφορίσῃ ἐὰν ἐντὸς 60 ἡμερῶν δὲν ἀνεκάλει τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα. Ὁ Λούθηρος, πρὸς περιφρόνησιν, ἔρριψε πανηγυρικῶς τὴν βούλλαν εἰς τὸ πῦρ καὶ οὕτως ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας (1520). Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Λούθηρος παρουσιάσθη ἐν Βορματία (Βόρμς), ἐνώπιον συνεδρίου ἐκ γερμανῶν ἡγεμόνων καὶ ἀνωτέρων κληρικῶν, ἐκαὶ δ' ἡρνήθη ν' ἀνακαλέσῃ τὰς διδασκαλίας του,

ἐκτὸς ἂν ἐδεικνύοντο αὐταὶ ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὡς ἐσφαλμένα (1521)· τὸ συνέδριον τοῦτο ἔλαβε μέτρα κατὰ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου, διότι οἱ πλείστοι γερμανοὶ ἡγεμόνες ἦσαν ἐναντίον του. Τὰς ἀποφάσεις τοῦ συνεδρίου τούτου ἀνενέωσε τὸ συνέδριον ἐν Σπείρα (Σπάϊερ, κατὰ τὸ 1529), ὁπότε οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Λουθήρου διαμαρτυρήθησαν διὰ τὰ κατ' αὐτῶν ληφθέντα μέτρα καὶ ἔκτοτε ὀνομάζοντο Διαμαρτυρόμενοι (προτεστάνται). Ἡ εἰρήνη τῆς Αὐγούστης τέλος (1555) ἔδωκεν εἰς τοὺς Διαμαρτυρομένους τὴν ἐλευθερίαν νὰ ἐξασκοῦν τὴν λατρείαν των, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησαν σφοδρότατοι διωγμοὶ κατ' αὐτῶν· μόνον ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1572 εἰς διάστημα ἐνὸς μηνός, ἀπὸ τῆς νυκτὸς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, ἐφονεύθησαν 40 χιλιάδες ἐξ αὐτῶν. Ὅριστικὸν τέλος εἰς τοὺς κατὰ τῶν Διαμαρτυρομένων διωγμοὺς ἔθεσεν ἡ μεγάλη γαλλικὴ ἐπανάστασις (1789).

Ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου εἶναι ἡ ἑξῆς :

1) Ἐπειδὴ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐδικαιολόγει πάσας τὰς καταχρήσεις καὶ πάντας τοὺς νεωτερισμούς της, λέγουσα ὅτι εἶναι δῆθεν ἱερὰ παράδοσις, ὁ Λούθηρος εἰς τὴν δξύτητα τοῦ ἀγῶνος, ἀντὶ νὰ διακρίνῃ μεταξὺ γνησίας παραδόσεως, τὴν ὁποίαν νὰ διατηρήσῃ, καὶ ψευδοῦς, τὴν ὁποίαν νὰ ἀπορρίψῃ, ἀπέρριψε πᾶσαν τὴν ἱερὰν παράδοσιν καὶ ἐθεώρησεν ὡς ἀλήθειαν μόνον τὸ περιεχόμενον εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν· δι' αὐτὸ δὲν παρεδέχετο τὴν τιμὴν τῶν ἁγίων καὶ τῶν εἰκόνων, τὰς νηστείας, τὸ θυμίαμα κτλ. διότι περὶ τούτων δὲν διδάσκει ἡ Ἀγία Γραφή, ἀλλὰ μόνον ἡ Ἱερὰ Παράδοσις. 2) Ἐπειδὴ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἐδίδοε μεγάλην

σημασίαν εἰς τὰς προσευχάς, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν νηστείαν, τὰς ὁδοιπορίας εἰς μέρη ἔνθα ὑπῆρχον περιφρημοί ναοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα, ὁ Λούθηρος εἶπεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν σώζεται μὲ τὰ ἐξωτερικὰ ταῦτα ἔργα, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν πίστιν τοῦ εἰς τὸν Σωτῆρα. Ἡ Ἐκκλησία μας διδάσκει ὀρθῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος σώζεται διὰ τῆς πίστεώς του εἰς τὸν Χριστὸν καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων. 3) Ἐπειδὴ οἱ πλείστοι ἐπίσκοποι εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐχρηματίζοντο καὶ ἦσαν πολὺ διεφθαρμένοι, ὁ Λούθηρος κατήγγησε τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα καὶ διετήρησε δύο μόνον βαθμούς, τὸν τοῦ διακόνου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου. 4) Ἐπειδὴ εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἐθεοποιοῦντο σχεδὸν ἡ Θεοτόκος, οἱ ἅγιοι καὶ αἱ εἰκόνες των, ἀπέρριψεν ἐντελῶς πᾶσαν τιμητικὴν προσκύνησιν τούτων. 5) Ἐνῷ ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχει 7 μυστήρια, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία μας, ὁ Λούθηρος διετήρησε μόνον δύο, τὸ βάπτισμα καὶ τὴν θείαν εὐχαριστίαν. 6) Ἐπειδὴ ἡ λατρεία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας ἦτο πολὺ πομπώδης καὶ θεατρικὴ, ὁ Λούθηρος κατέστησε τὴν λατρείαν ὑπὲρ τὸ πρέπον ἀπλὴν· τελεῖται ὅμως ἡ λατρεία εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ καὶ οὐχὶ εἰς τὴν λατινικὴν γλῶσσαν, ὅπως γίνεται εἰς τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν.

Καθ' ὃν χρόνον ὁ Λούθηρος διέδιδε τὴν μεταρρύθμισιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ὁ Ζβίγγλιος, χωρὶς νὰ εὑρίσκηται εἰς σχέσιν πρὸς τὸν Λούθηρον, ἐκήρυττε παρομοίας ἀρχὰς εἰς τὴν Ἑλβετίαν· ταχέως ὅμως ἐφονεύθη εἰς μάχην τινὰ μεταξὺ τῶν ὁπαδῶν του καὶ τῶν παπικῶν (1531) καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐξηκολούθησεν ὁ Καλθίνος· διὰ τοῦτο ἡ ἐλβε-

τική μεταρρύθμισις ὠνομάσθη Καλθινισμός, ὁ ὁποῖος διαφέρει εἰς τινὰς λεπτομερείας τοῦ Λουθηρανισμοῦ.

Τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα εἰσήχθη ὁ καλθινισμός καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν μέ τινὰς παραλλαγάς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὅτι διετηρήθη καὶ τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα· διὰ τοῦτο ἡ ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία λέγεται καὶ ἐπισκοπικὴ.

Ἡ λουθηρανικὴ, ἡ καλθινικὴ καὶ ἀγγλικανικὴ εἶναι αἱ τρεῖς σπουδαιότεραι προτεσταντικαὶ Ἐκκλησίαι· ἐκτὸς ὅμως αὐτῶν ὑπάρχουν καὶ πολλαὶ μικρότεραι.

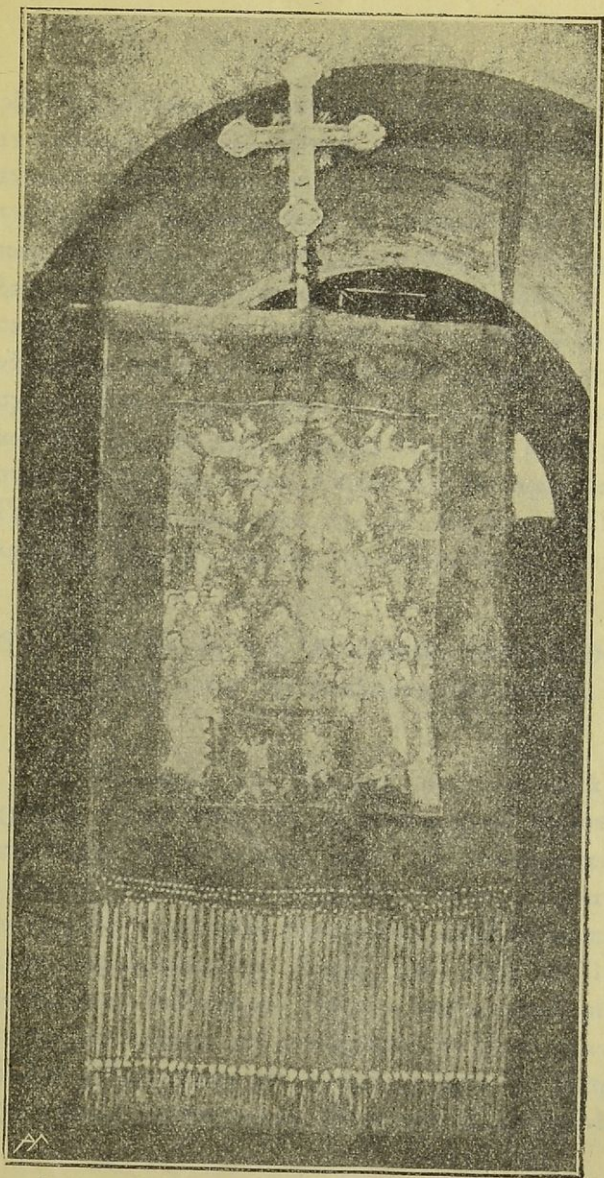
29) Ἡ διοίκησις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας· ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ τὰ πρόνομια.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (29 Μαΐου 1453), ὁ Μωάμεθ ὁ κατακτητὴς, μὴ ἐπιθυμῶν νὰ ἐξερεθίσῃ ὑπερβαλόντως τοὺς κατακτηθέντας, προσβάλλων τὰς θρησκευτικὰς τῶν πεποιθήσεις, ἐσκέφθη νὰ περιποιηθῇ τὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τοῦτο διέταξε νὰ χειροτονηθῇ μετὰ τῆς συνήθους πομπῆς εἰς οἰκουμενικὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως ὁ ἐκ τῶν λογιωτέρων τοῦ ἔθνους Γεώργιος ὁ Σχολάριος, καὶ ὑπεδέχθη αὐτὸν μετὰ μεγάλων τιμῶν· διὰ βερατίου δέ, δηλαδὴ διὰ διατάγματος, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν ὠρισμένα πρόνομια, διὰ τῶν ὁποίων οὗτος ἐλάμβανε τὴν ὑπερτάτην διοίκησιν ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τοῦ λαοῦ, ἐπὶ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων ἐπετρέπετο πρὸς τοῦτοις δι' αὐτῶν ἢ ἐλευθέρᾳ κατοχῇ ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν

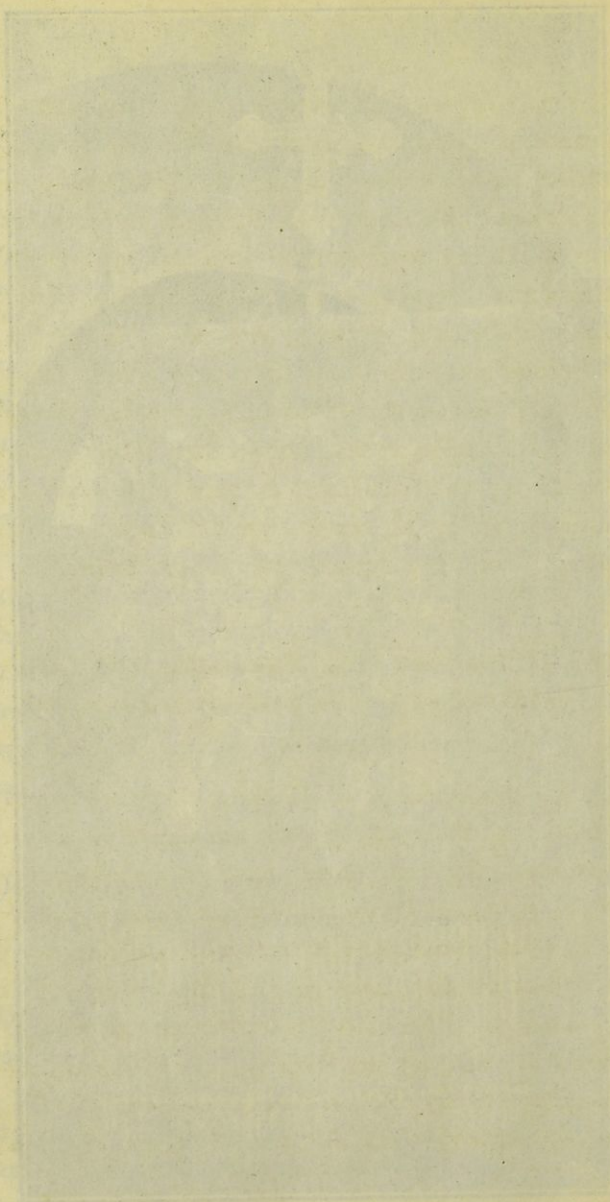
δλων τῶν ἐκκλησιῶν των, ἀπηγορεύετο ὅμως ἡ ἴδρυσις νέων· ἐπίσης ἀπηγορεύετο ὁ διὰ τῆς βίας ἐξισλαμισμός, ὁ δὲ κλῆρος καθίστατο ἀφορολόγητος· ὁ πατριάρχης ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐθνάρχης, ἦτοι ἀνώτατος ἄρχων δλων τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν. Περιττὸν νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ αὐθαιρεσία τῶν Τούρκων κατεπάτησε πολλάκις τὰ προνόμια ταῦτα, καὶ ταχέως πλείστοι ναοὶ μετεβλήθησαν εἰς τζαμιά, μυριάδες δὲ Χριστιανῶν διὰ τῆς βίας ἐξισλαμίσθησαν, καὶ μάλιστα παῖδες, κατατασσόμενοι ἀναγκαστικῶς μέχρι τοῦ 1638 εἰς τὸ τάγμα τῶν Γενιτσάρων, ἐν γένει δ' οἱ Χριστιανοὶ ὑφίσταντο τὰ πάνδεινα. Ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔχει περὶ ἑαυτὸν σύνοδον, ἀποτελουμένην ἀπὸ τοῦ 1860 ἐκ δώδεκα μητροπολιτῶν διαδοχικῶς, καὶ μετ' αὐτῆς ἀποφασίζει διὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα· ἰδρύθη δὲ καὶ τὸ μικτὸν ἐθνικὸν συμβούλιον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, διὰ ζητήματα, τὰ ὅποια εἶναι ἐκκλησιαστικὰ καὶ πολιτικὰ συγχρόνως (γάμοι, διαζύγια, κληρονομίαι, παιδεία κ.λ.).

30) Τὰ μοναστήρια κατὰ τὴν δουλείαν φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ Θρησκείας.

Ὁ πνευματικὸς βίος εὐρίσκεται πάντοτε εἰς στενὴν σχέσιν πρὸς τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν, καὶ μόνον ἐκεῖ ἔνθα αὕτη ἀκμάζει δύναται καὶ οὗτος νὰ προοδεύσῃ· ἦτο λοιπὸν φυσικὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας, ὅτε τὸ ἔθνος ἐπιέζετο καὶ ἐστερεῖτο τῆς ἐλευθε-

ΤΟ ΛΑΒΑΡΟΝ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΛΑΥΡΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ (ΙΤΥΕ Δ.Ε.)

ρίας τῆς σκέψεως, νὰ εὐρίσκεται καὶ ὁ πνευματικὸς βίος ἐν παρακμῇ. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ παιδεία οὐδέποτε ἐξέλιπεν ἐντελῶς ἐκ τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὰς ζοφερωτέρας ἡμέρας τῆς δουλείας. Τὰ μοναστήρια, τὰ ὁποῖα ἐσέβοντο ὅπωςδὴποτε οἱ Τοῦρκοι, κατέστησαν οἱ φύλακες τῆς ἐθνικῆς παιδείας καὶ τῆς Θρησκείας καὶ ἐκεῖθεν προήρχοντο οἱ διδάσκαλοι τοῦ γένους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ἤρχισαν νὰ ἰδρύουν ἀπανταχοῦ τῆς ἐλληνικῆς χώρας ἐλληνικὰς σχολάς, ἐνθα ἐτηρεῖτο ἄσβεστος ἡ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Πατρίδα ἀγάπη, μέχρις ὅτου τέλος εἰς τὸ μοναστήριον τῆς ἁγίας Λαύρας ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἠὺλόγησε, κατὰ τὴν 25 Μαρτίου 1821, τὸ λάβαρον, ἥτοι τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως.

31) Ἡ διοικήσεις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.

Αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος ὑπήγγοντο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὑπὸ τὸ πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως· ἀφ' ὅτου ὅμως, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἡ Ἑλλὰς ἐγένεν ἀνεξάρτητον κράτος, ἐδικαιούτο νὰ ἔχη καὶ Ἐκκλησίαν διοικητικῶς ἀνεξάρτητον πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Διὰ τοῦτο, τὸ 1833, συνήλθον εἰς τὸ Ναύπλιον, τὴν τότε πρωτεύουσαν, οἱ ἐπίσκοποι τοῦ κράτους καὶ ἀνεκήρυξαν τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος δογματικῶς μὲν ἡνωμένην μετὰ τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ πάσης ἄλλης ὀρθοδόξου

Ἐκκλησίας, διοικητικῶς ὅμως αὐτοκέφαλον, ἦτοι μόνην διοικοῦσαν τὰ πράγματα αὐτῆς, ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς. Ὁ Πατριάρχης ἀνεγνώρισε βραδύτερον τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία διοικεῖται συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ καταστατικοῦ νόμου (1852). Κατ' αὐτὸν ἀνωτάτη ἐκκλησιαστικὴ ἀρχὴ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἡ ἱερὰ σύνοδος, αποτελουμένη ἐκ τοῦ Μητροπολίτου Ἀθηνῶν, ὡς διαρκοῦς Προέδρου, καὶ τεσσάρων ἐπισκόπων, ὡς μελῶν, καλουμένων διαδοχικῶς αἱ ἀποφάσεις τῆς ἱερᾶς συνόδου δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἐὰν δὲν τὰς ὑπογράψῃ ὁ παριστάμενος κατὰ τὰς συνεδριάσεις αὐτῆς, ἄνευ ψήφου, ἀντιπρόσωπος τῆς πολιτείας, ὁ βασιλικὸς ἐπίτροπος. Ἡ ἱερὰ σύνοδος ἐκλέγει τοὺς ἐπισκόπους, ἔχει τὴν ἀνωτάτην ἐπίβλεψιν ἐπὶ τοῦ κλήρου καὶ τῶν μοναστηρίων, ἐπιτηρεῖ διὰ τὴν τήρησιν τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως καὶ διὰ τὴν ἀρμόζουσαν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν. Πᾶσα νέα χώρα, προσαρτωμένη εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἑλλάδος, ἐνοῦται καὶ ἐκκλησιαστικῶς μετὰ τῆς Ἐκκλησίας αὐτοῦ, ὡς συνέβη κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἑπτανήσου (1866) καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρους τῆς Ἡπείρου (1881).

Ἦδη πρὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἑκτοῦ αἰῶνος, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ῥωσσίας εἶχε κηρυχθῆ αὐτοκέφαλος, κατὰ δὲ τὸν 19ον αἰῶνα ἐκηρύχθησαν αὐτοκέφαλοι αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Σερβίας, τῆς Ῥωμανίας καὶ τοῦ Μαυροβουνίου, ὡς καὶ τῶν ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ ὀρθόδοξων. Ἡ δὲ βουλγαρικὴ Ἐκκλησία ἐπειδὴ δὲν ἤρκει το νὰ περιορισθῇ εἰς τὴν αὐτόνομον Βουλγαρίαν, ἀλλ'

ἐξήτει νὰ ἔχῃ ἰδίους ἐπισκόπους καὶ εἰς χώρας ὑπαγομέ-
νας τότε ὑπὸ τὴν ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν, ἔνθα ὑπῆρ-
χον ἤδη Ἕλληνες ἐπίσκοποι, ἀπεκηρύχθη διὰ συνόδου συγ-
κροτηθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει (1872) ὑπὸ τῆς Ὁρ-
θοδόξου Ἐκκλησίας, ὡς σχισματικὴ, καὶ ἔκτοτε ἰδρύθη
ἀνεξάρτητος βουλγαρικὴ ἐξαρχία, μὲ ἔδραν τὴν Κωνσταν-
τινούπολιν.

32) Τὰ ἄλλα πατριαρχεῖα.

Τὸ πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας, τὸ ὁποῖον κατὰ τοὺς
πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνας εὐρίσκετο εἰς μεγάλην
ἀκμὴν, ἤρχισε ταχέως νὰ καταπίπτῃ, ἰδίως ἀφ' οὗ οἱ Ἀρα-
βες κατακτήσαντες τὴν Αἴγυπτον ἔμειναν ἐπὶ πολλοὺς
αἰῶνας κύριοι αὐτῆς (640-1254). Οἱ Χριστιανοὶ ὑφίσταντο
πολλάκις φοβεροὺς διωγμούς, καὶ μόνον κατὰ τὸν διωγμὸν
τοῦ ἔτους 743 ἐξιslaμίσθησαν διὰ τῆς βίας 40,000 ἐξ
αὐτῶν. Οἱ διωγμοὶ ἐξηκολούθησαν καὶ ἐπὶ τῆς ἐν Αἰγύ-
πτῳ κυριαρχίας τῶν Μαμελούκων (1254-1517) καὶ τῶν
Τούρκων (ἀπὸ τοῦ 1517) καὶ οὕτω μυριάδες Χριστιανῶν
ἐξιslaμίσθησαν, σήμερον δὲ ἀπέμειναν ὀρθόδοξοι εἰς ὅλην
τὴν Αἴγυπτον περίπου 50 χιλιάδες. Ὁ πατριάρχης Ἀλε-
ξανδρείας φέρει τιμητικῶς τὸν τίτλον τοῦ Πάπα καὶ τρι-
σκαίδεκάτου τῶν ἀποστόλων, προσφωνεῖται δὲ μακαριώ-
τατος.

Τὸ πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας ὑπέστη ἐπίσης δεινο-
παθήματα, ὁποῖα καὶ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ σήμερον

ἔτι ἔχει νὰ παλαίσῃ πρὸς τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας Δυτικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων καὶ τὰς βλέψεις τῶν Ἀράβων. Οἱ Ὁρθόδοξοι οἱ ὑπαγόμενοι εἰς τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας εἶναι 200 χιλιάδες περίπου. Καὶ τὸ πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων ἔνεκα τῶν αὐτῶν λόγων παρήχμασεν.

Οἱ πατριάρχαι οὗτοι ἔχουν περὶ ἑαυτοὺς σύνοδον ἀνωτέρων κληρικῶν, διοικοῦν δὲ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τῶν περιφερείας ἀνεξαρτήτως πάσης ἄλλης ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, καὶ ἔρχονται εἰς συνεννόησιν μετὰ τῆς Πύλης διὰ τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἶδομεν τὰ κυριώτερα γεγονότα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, κατὰ τὸ διάστημα δέκα ἐννέα ὅλων αἰώνων. Εἶδομεν τὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν καταπληκτικὴν αὐτοῦ πρόοδον, παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια, τὰ ὅποια εἰς πᾶν βῆμα εὗρισκε, παρ' ὅλον τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ἤγειραν ἐναντίον του.

Τὴν ἡμέραν τῆς ἰδρύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἦσαν ὀλίγοι μόνον μαθηταὶ καὶ εἰς διάστημα δέκα ἐννέα αἰώνων οἱ ὀλίγοι ἐκεῖνοι Χριστιανοὶ γίνονται πεντακόσια πεντήκοντα ἑκατομμύρια.

Οἱ ὀλίγοι μαθηταὶ κατεδιώκοντο ἐπιέζοντο, ἐθανατοῦντο καὶ ὅμως, μὲ τὴν μεγάλην πίστιν των καὶ τὴν ἀκαταπόνητον θέλησίν των, κατώρθωσαν νὰ διαδώσουν τὸν Χριστιανισμόν εἰς ὅλον τὸν κόσμον!

Ἀσθενεῖς καὶ ταπεινοὶ ἦσαν οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι μαθηταί. Σοφοὶ δὲν ἦσαν· ἦσαν ἀπλοῖ καὶ ἐργατικοί. Κοινωνικὴν θέσιν δὲν εἶχον· ἦσαν ἄγνωστοι καὶ ἐκ περιφρονημένης χώρας. Μάχαιραν καὶ ὅπλον δὲν ἐβάσταζον εἰς τὰς χεῖρας· ἦσαν πρᾶοι καὶ εἰρηνικοί. Πλοῦτον δὲν εἶχον· ἦσαν πτωχοὶ καὶ ὀλιγαρκεῖς. Ὑλικά ἀγαθὰ

δὲν ὑπέσχοντο ἀλλ' ἐκήρυττον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Πῶς λοιπὸν κατώρθωσαν χωρὶς κανὲν ὑλικὸν μέσον, χωρὶς καμμίαν ὑλικὴν δύναμιν, ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸ κήρυγμα καὶ μετὰ τὸ παράδειγμά των, πῶς κατώρθωσαν νὰ νικήσουν καὶ νὰ κατακτήσουν τὸν ὑλικὸν ἐκείνον κόσμον; Πῶς κατώρθωσεν ἡ ἀμάθειά των νὰ νικήσῃ τὴν σοφίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ κόσμου τούτου;

Ἡ ἀδυναμία των, ἡ πενία των, ἡ ἀμάθειά των, ἡ πραότης των εἶχεν ἓνα ἰσχυρὸν σύμμαχον, ὁ ὁποῖος καθίστα τὴν ἀδυναμίαν των ἰσχύν, τὴν πενίαν των πλοῦτον, τὴν ἀμάθειάν των σοφίαν, τὴν πραότητά των ἐπιβολήν. Ὁ σύμμαχος οὗτος ἦτο ἡ πίστις, καὶ ἡ πίστις τὸν αὐτὴν κατέκτησε τὸν κόσμον!

Τὸ ἔργον τῶν ἀποστόλων ἐξηκολούθησαν οἱ μεγάλοι Πατέρες, οἱ ποιμενάρχαι, οἱ μάρτυρες τῆς Ἐκκλησίας, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὴν σοφίαν των, μετὰ τὴν ἀγάπην των, μετὰ αὐτὴν τὴν ζωὴν των, ἐστήριξαν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐξήπλωσαν αὐτὴν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Αἱ θυσίαι ὅλων αὐτῶν τῶν ἀνδρῶν δὲν ἀπέβησαν εἰς μάτην· αὐταὶ εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀνέδειξαν τὸν Χριστιανισμὸν ὡς τὴν Θρησκείαν τῆς ἀνεπτυγμένης ἀνθρωπότητος.

Οἱ ἄνδρες οὗτοι ἠγωνίσθησαν, ἀλλ' οὐδὲν μέγα ἔργον ἐπιτυχάνει χωρὶς μεγάλους ἀγῶνας. Οἱ μεγάλοι ὁμῶς ἀγῶνες, ὅταν στηρίζονται εἰς τὸ ἀληθὲς καὶ εἰς τὸ δίκαιον, ἔχουν ἓνα μέγαν ἀλλ' ἀόρατον προστάτην ὁ ὁποῖος ὑπερνικᾷ εἰς τὸ τέλος πᾶν ἐμπόδιον, καὶ στεφανώνει μετὰ ἐπιτυχίαν πάντα κόπον· ἔχουν προστάτην

τὸν Θεόν, καὶ «εἰ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν τίς καθ' ἡμῶν» ; !

Ἄς εἶναι εὐλογητὸν τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων ἐκείνων
 ἡρώων τῆς Ἰδέας, οἱ ὅποιοι ἐμπνεόμενοι ἀπὸ θεῖον
 ζῆλον, κατώρθωσαν ὅ,τι κατώρθωσαν.

Ἄς ἔχωμεν αὐτοὺς πάντοτε ὡς ἀξιομίμητον πα-
 ράδειγμα, διὰ νὰ βλέπωμεν τί δύναται νὰ ἐπιτύχη ὁ
 ἄνθρωπος ὅταν ἔχη ἀληθινὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν
 καὶ ἱερὸν ζῆλον νὰ ἐργασθῇ διὰ τὸ καλὸν τοῦ κόσμου !

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
Εἰσαγωγή.....	2
1) Ἡ ἐορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς καὶ ἡ ἐπιφοίτησις τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.....	5
2) Ἡ πρώτη χριστιανικὴ Ἐκκλησία· ὁ βίος τῶν πρώτων Χριστιανῶν· ἐκλογὴ διακόνων· ὁ πρωτομάρτυς Στέφανος· ὁ Φίλιππος·	7
3) Ὁ Παῦλος· αἱ σπουδαί του· ὁ Παῦλος ἀπὸ σφοδροτάτου διώκτου καθίσταται θερμότατος κήρυξ τῆς νέας Θρησκείας· ὁ Παῦλος κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον ἐν Συρίᾳ, Μιζρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κύπρῳ· ἵδρύει Ἐκκλησιῶν	8
4) Ὁ Παῦλος ἱδρύει ἐν Φιλίπποις, Θεσσαλονίκῃ καὶ Βεροίᾳ Ἐκκλησίας	11
5) Ὁ Παῦλος ἐν Ἀθήναις κηρύττει περὶ τοῦ ἀγνώστου Θεοῦ· Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης.....	12
6) Ὁ Παῦλος ἐν Κορίνθῳ ἱδρύει Ἐκκλησίαν.....	15
7) Ὁ Παῦλος ἐπιστρέφει εἰς Ἱερουσαλὴμ, συλλαμβάνεται καὶ ἀποστέλλεται εἰς Ῥώμην· τελευτὴ τοῦ Παύλου.....	16
8) Ὁ ἀπόστολος Πέτρος.....	17
9) Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας.	21
10) Ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς.....	22
11) Οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι.....	23
12) Ὁργανισμὸς τῶν πρώτων χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διοικήσεως αὐτῶν· διάκονοι, πρεσβύτεροι, ἐπίσκοποι, ἐπαρχιακαὶ σὺνδοι.	25
13) Ἀποστολικαὶ Ἐκκλησίαι· σχέσεις αὐτῶν.....	27
14) Διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων· Μάρτυρες τῆς νέας Θρησκείας· Ὁ ἅγιος Δημήτριος· ὁ ἅγιος Γεώργιος.....	28
15) Ὁ μέγας Κωνσταντῖνος προστάτης τῆς νέας Θρησκείας· τὸ λάβαρον· ὁ τίμιος σταυρὸς καὶ ἡ ἀγία Ἑλένη· ὁ ναὸς τῆς Ἀναστάσεως.	33
16) Ὁ Ἄρειος καὶ ἡ πρώτη οἰκουμενικὴ σύνοδος.....	37
17) Ὁ μέγας Ἀθανάσιος.....	39
18) Ἰουλιανὸς πολέμιος τοῦ Χριστιανισμοῦ.....	40

	Σελ.
19) Ὁ μέγας Βασίλειος.....	41
20) Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός.....	44
21) Ὁ Θεοδόσιος Α΄ καταδιώκων τοὺς ἐθνικοὺς.....	45
22) Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.....	46
23) Ὁ Ἰουστινιανὸς καὶ ἡ κτίσις τοῦ ναοῦ τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας..	49
24) Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος καὶ ὁ ἀκάθιστος ὕμνος· ἡ ὑψωσις τοῦ τιμίου σταυροῦ.....	53
25) Οἱ ἀσκηταὶ· ὁ ἅγιος Ἀντώνιος· ὁ μοναχικὸς βίος.....	55
26) Οἱ εἰκονομάχοι. Ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας.....	57
27) Ὁ Φώτιος· αἱ ἀξιώσεις τῶν Παπῶν καὶ τὸ σχίσμα· ἐκχριστιανι- σμός τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Ῥώσων.....	59
28) Ἡ θρησκευτικὴ μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει· ὁ Λουῦθος· αἱ Ἐκκλησίαι τῶν Διαμαρτυρομένων.....	63
29) Ἡ διοικήσις τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ Τουρκοκρατίας· ὁ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ τὰ προνόμια.....	67
30) Τὰ μοναστήρια κατὰ τὴν δουλείαν φύλακες τῆς ἐθνικῆς παι- δείας καὶ τῆς Θρησκείας.....	68
31) Ἡ διοικήσις τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἐλευθέρου κράτους μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτοῦ.....	71
32) Τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα.....	73
Ἐπίλογος.....	75

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ Δ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

Στοιχειώδης Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία, μετὰ 5 ὀλοσελίδων εἰκόνων. Ἐκδοσις δευτέρα 1915.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ χάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἐκδ. 1914.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὀλοσελίδων καὶ μὴ καὶ χάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἐκδοσις 1914.

Στοιχειώδης Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις. Ἐκδοσις 1914.

Λειτουργικὴ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων κατὰ τὸ πρόγραμμα. Ἐκδοσις 1914, μετ' εἰκόνων.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκαλείων. Ἐκδοσις 1915.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

(Ἐκδόσεις τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων)

Ἡ Ἐκκλησία μας, ἥτοι ποῦ, πῶς καὶ πότε λειτουργεῖται ὁ Θεός, μετὰ πλήρους ἐρμηνείας τῆς θείας λειτουργίας. Ἐκδοσις 13η (80,000) ἀντίτυπα.

Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ιδρύσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον. Ἐκδοσις νέα.

Αἱ Θρησκεῖαι, σύντομος ἱστορία τῶν διαφορῶν Θρησκειῶν ἀγρίων καὶ πεπολιτισμένων ἐθνῶν.